

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΦΛΩΡΙΝΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΑ ΚΑΙ ΠΡΟΚΑΤΑΛΗΨΕΙΣ ΣΤΑ ΚΛΑΣΙΚΑ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ

Stereotypes and prejudices on traditional fairytales

ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ: ΠΕΤΡΙΔΗ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ

ΑΕΜ.: 2783

ΕΠΟΠΤΗΣ: ΕΥΔΟΞΙΑ ΚΩΤΣΑΛΙΔΟΥ, Ε.ΔΙ.Π.

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ ΆΣΚΗΣΗΣ

Β' ΒΑΘΜΟΛΟΓΗΤΗΣ : ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΣ ΚΩΤΟΠΟΥΛΟΣ,
ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΓΡΑΦΗΣ ΚΑΙ
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

ΦΛΩΡΙΝΑ, ΜΑΙΟΣ 2018

Πίνακας περιεχομένων

Περίληψη.....	3
Summary.....	3
Λέξεις- Κλειδιά	3
Εισαγωγή	4
Κεφάλαιο1: Προκαταλήψεις και στερεότυπα	5
1.1 Προκαταλήψεις, στερεότυπα και σχολείο	8
Κεφάλαιο 2:Παιδική λογοτεχνία	9
2.1 Ιστορία του παραμυθιού.....	12
2.2 Ορισμός και αξία του παραμυθιού	14
2.3 Παιδαγωγική Αξία του Παραμυθιού	17
2.4 Ιδιότητες/χαρακτηριστικά του παραμυθιού.....	18
2.5 Τρόπος Διδασκαλίας του Παραμυθιού	19
2.6 Είδη παραμυθιών	20
Κεφάλαιο 3:Κλασικά παραμύθια	24
Κεφάλαιο 4: Έρευνα	25
4.1Το δείγμα της Έρευνας	26
4.2 Πληθυσμός της έρευνας.....	29
4.3 Δεδομένα της έρευνας	30
Κεφάλαιο 5: Η παρέμβαση	33
5.1«Η Κοκκινισκουφίτσα».....	34
5.2 « Η Σταχτοπούτα»	41
5.3 «Η Χιονάτη και οι επτά νάνοι».....	42
5.4 «Το κοριτσάκι με τα σπέρτα»	44
Κεφάλαιο 6: Συμπεράσματα	45
Βιβλιογραφία	48

Περίληψη

Η παρούσα εργασία πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια της εκπόνησης πτυχιακής εργασίας για τις ανάγκες λήψης πτυχίου του Τμήματος Νηπιαγωγών Παιδαγωγικής Σχολής Φλώρινας του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας. Εντοπίζει τα στερεότυπα και τις προκαταλήψεις στα κλασικά παραμύθια και διερευνά αν τα παραπάνω γίνονται φανερά και στις αντιλήψεις των παιδιών στην σύγχρονη εποχή. Στόχος της είναι να αναδειχθούν οι απόψεις μαθητών, νηπιακής ηλικίας αλλά και πρώτων τάξεων δημοτικού, μέσω της θεατρικής δραματοποίησης τεσσάρων κλασικών παραμυθιών και της εικαστικής απόδοσης τους. Όλα αυτά στα πλαίσια μιας ετήσιας δράσης-παιδικού εργαστηρίου που διοργανώθηκε από έναν από τους παλαιότερους συλλόγους της Φλώρινας. Τα παιδιά συμμετέχουν ενεργά στην δραματοποίηση των παραμυθιών, ζωγραφίζουν τα σημεία που τους έκαναν μεγαλύτερη εντύπωση και δίνουν το δικό τους τέλος σε κάποια από αυτά αλλάζοντας την εξέλιξη τους.

Summary

The present project constitutes the content of the preparation for my final-year thesis, which is compulsory for the acquisition for degree in the department of Nursery Education in Florina at the University of Western Macedonia. It identifies the stereotypes and prejudices in traditional fairytales and explores whether the above points are also traced in children's tale perception in modern times. Its aim is to highlight student's views, from preschool age to first primary grades through the theatrical dramatization of four classic fairytales and their visual performance. All the above have been realized within the yearly action-a laboratory for children, conducted by one of the oldest social club in Florina. The children actively participated in the dramatization of the fairytales, did drawings of some parts which made them the biggest impression and created their own ending of the story in some of them, making alterations in the fairy tale's progression.

Λέξεις- Κλειδιά

- Στερεότυπα, προκαταλήψεις, παραμύθι

Εισαγωγή

Όλοι μας, μικροί και μεγάλοι είτε από τη θέση του ακροατή, είτε από τη θέση του αναγνώστη, έχουμε έρθει σε επαφή με τα παραμύθια. Άλλοτε έχουμε κλάψει, άλλοτε συγκινηθεί, έχουμε θυμώσει, φοβηθεί αλλά κυρίως έχουμε μαγευτεί και γοητευτεί με τις ιστορίες τους και τις περιπέτειες των ηρώων τους. Αυτός είναι και ο λόγος που πολλές φορές επιστρέφουμε σε αυτά και τα διαβάζουμε ξανά και ξανά, δίνοντας όμως κάθε φορά μία άλλη, νέα ερμηνεία, ανάλογα με το πώς είμαστε και νιώθουμε εκείνη τη στιγμή. Παράλληλα η ταύτισή μας με τους ήρωες μας επιτρέπει να αναγνωρίσουμε, να μάθουμε και να δοκιμάσουμε τρόπους επίλυσης των εσωτερικών μας συγκρούσεων και εκεί ακριβώς βρίσκεται η μεγάλης σημασίας εκπαιδευτική και διδακτική αξία του παραμυθιού. Οι ήρωες των παραμυθιών διαμορφώνουν πρότυπα συμπεριφοράς που ασκούν επίδραση στο παιδί., ειδικά στην ευαίσθητη νηπιακή ηλικία. Φαίνεται λοιπόν, ότι τα παραμύθια αποτελούν κατάλληλο πεδίο για να διερευνήσει κανείς τα στερεότυπα που επικρατούν σε διάφορες εποχές, πολιτισμούς και κοινωνίες.

Το πρώτο και το δεύτερο κεφάλαιο αποτελούν το θεωρητικό μέρος της συγκεκριμένης εργασίας. Στο πρώτο αναφέρονται οι ορισμοί και κάποιες βιβλιογραφικές πληροφορίες για τα στερεότυπα και τις προκαταλήψεις. Επίσης, υπογραμμίζεται και το πώς εντοπίζονται τα παραπάνω στο σχολείο. Στο δεύτερο κεφάλαιο αναφέρονται οι ορισμοί της Παιδικής Λογοτεχνίας και του παραμυθιού. Πιο συγκεκριμένα, τονίζεται η αξία του παραμυθιού και ως παιδαγωγικό εργαλείο, τα χαρακτηριστικά του, η ιστορία του και οι τρόποι διδασκαλίας του. Στην συνέχεια, αναλύονται τα είδη του παραμυθιού ξεκινώντας από τον μύθο και καταλήγοντας στο σύγχρονο. Το τρίτο κεφάλαιο εστιάζει στα κλασικά παραμύθια στα οποία βασίστηκε το πρακτικό κομμάτι.

Το τέταρτο και πέμπτο κεφάλαιο αποτελούν το πρακτικό μέρος της εργασίας. Αναφέρονται λίγα στοιχεία για το δείγμα, τον πληθυσμό της έρευνας και τα δεδομένα που χρησιμοποιήθηκαν στην ανάλυση των παραμυθιών. Η παρέμβαση δηλαδή η δράση που πραγματοποιήθηκε στον σύλλογο περιλαμβάνει τρία στάδια: την δραματοποίηση από την παιδαγωγό, την δραματοποίηση από τα παιδιά και τις ζωγραφιές των παιδιών. Τέλος, η έρευνα ολοκληρώνεται καταλήγοντας σε κάποια

συμπεράσματα για τις αντιλήψεις των παιδιών σχετικά με τους τέσσερις άξονες: του γάμου, της θέσης της γυναίκας/άντρα, του κακού και της ηλικίας.

Κεφάλαιο1: Προκαταλήψεις και στερεότυπα

Τα **στερεότυπα**, όπως υποστηρίζει η Δραγώνα (2004), αποτελούν γνωστικές αναπαραστάσεις που αφορούν μια οποιαδήποτε κοινωνική ομάδα και τα μέλη της. Ουσιαστικά είναι μια εικόνα, μια γενίκευση που κατασκευάζουμε στο μυαλό μας και την αποδίδουμε σε όλα τα μέλη μιας ανθρώπινης ομάδας. Πολύ περισσότερο, ωστόσο, από μια στατική εικόνα, τα στερεότυπα αποτελούν μια **γνωστική κατασκευή** η οποία έχει μια δική της ζωή. Τα στερεότυπα επηρεάζουν τις πληροφορίες τις οποίες δεχόμαστε από το περιβάλλον, τις οργανώνουν με ορισμένο τρόπο, καθοδηγούν τη σκέψη μας προς ορισμένες κατευθύνσεις ή την απομακρύνουν από άλλες. Επίσης, επηρεάζει το πότε και αν θα ανασύρουμε αυτές τις πληροφορίες. Το κοινωνικό πλαίσιο που μας περιβάλλει αποτελεί πηγή διαμόρφωσης του περιεχομένου και της μορφής των στερεοτύπων, των οποίων η εφαρμογή συνήθως οδηγεί σε αδικίες. Γι' αυτό θα μπορούσαμε να θεωρήσουμε τα στερεότυπα **κοινωνικές αναπαραστάσεις**, μια και διαθέτουν συμβολική, συναισθηματική, πολιτική και ιδεολογική διάσταση. Είναι **πολιτισμικές κατασκευές** για κάποιες κοινωνικές ομάδες, διαμορφώνονται μέσα από μηχανισμούς εξουσίας, καθώς αντικατοπτρίζουν το κοινωνικό κύρος των κοινωνικών ομάδων και λειτουργούν μέσα από ψυχοκοινωνικούς δρόμους. Τα στερεότυπα, δημιουργούν προσδοκίες για το ποια είναι η αναμενόμενη συμπεριφορά του άλλου, οδηγώντας στο φαινόμενο που ονομάζεται «αυτοεκπληρούμενη προφητεία». Με άλλα λόγια, περιμένουμε από τον άλλο, στον οποίο αναφέρεται το στερεότυπο, να συμπεριφερθεί με τρόπο ανάλογο με το στερεοτυπικό χαρακτηριστικό που του έχουμε προσάψει. Πολλές φορές ο Άλλος εκπληρώνει αυτές τις προσδοκίες όχι γιατί είναι αυτό που το στερεότυπο του προσάπτει αλλά γιατί έτσι αναμένεται από αυτόν να συμπεριφερθεί, χωρίς να του δίνονται ουσιαστικές ευκαιρίες να αποδείξει το αντίθετο. Επομένως, αποτελούν αντικειμενοποιημένα, «πετρωμένα» θα μπορούσε κανείς να πει, ευρέως διαδεδομένα γνωστικά και συναισθηματικά οικοδομήματα τα οποία περιγράφουν κάποιες ομάδες

και κινητοποιούνται σε συγκεκριμένες κοινωνικό-ιστορικές στιγμές. Αυτό σημαίνει ότι τα στερεότυπα υπάρχουν στο κεφάλι μας, αλλά όχι μόνο. Τα κατασκευάζουμε συνεχώς μέσα στην κοινωνία, με την καθημερινή μας συναλλαγή και την κοινή συνομιλία, και μετά αυτονομούνται και αποκτούν μια δική τους πραγματικότητα που έχει μεγάλη δύναμη.

Ωστόσο, τα στερεότυπα όπως και οι κατηγοριοποιήσεις μπορεί να φανούν πολύ **χρήσιμα για τον άνθρωπο** καθώς τον βοηθούν να προλαβαίνει και να προλαμβάνει κάποιους πιθανούς τρόπους αντιμετώπισης κάποιου ο οποίος ανήκει σε μια ομάδα/κατηγορία. Βέβαια, είναι απαραίτητο να επισημανθεί και η άλλη όψη των στερεοτύπων η οποία είναι αρκετά προβληματική. Πολλά στερεοτυπικά χαρακτηριστικά που αποδίδονται στα μέλη μιας ομάδας μπορεί να ανταποκρίνονται στο ελάχιστο ή να μην ανταποκρίνονται καθόλου στην πραγματικότητα, αδικώντας έτσι την αντίστοιχη ομάδα. Τα στερεότυπα σε αυτή την περίπτωση αποτελούν **υπεραπλουστεύσεις γεγονότων** που δεν λαμβάνουν υπ' όψιν τους τις ατομικές διαφορές και παραλλαγές κάθε ανθρώπου. Το να απευθύνουμε ένα στερεοτυπικό χαρακτηριστικό σε κάποιο μέλος μια ομάδας ή κατηγορίας ανθρώπων ή το να υποθέτουμε ότι θα εμφανίσει αυτό το χαρακτηριστικό μόνο και μόνο επειδή ανήκει σε αυτή την ομάδα, σημαίνει ότι δίνουμε σε αυτό το άτομο χαρακτηριστικά που στην πραγματικότητα μπορεί να μην έχει. Έτσι εφαρμόζοντας χωρίς προβληματισμό ένα στερεότυπο είναι σαν να εθελουφλούμε μπροστά στα πραγματικά χαρακτηριστικά που έχει ο συνάνθρωπος μας ο οποίος έχει γίνει αντικείμενο στερεοτυπικής αντίληψης. (Αναστασία Αζίζι-Καλατζή, Αθηνά Ζώνιου-Σιδέρη, Αναστασία Βλάχου, 2011)

Με βάση τα παραπάνω τα στερεότυπα δεν είναι υποχρεωτικά αρνητικές γενικεύσεις, μπορεί να είναι και θετικές. Στον αντίποδα όμως, οι προκαταλήψεις είναι **αρνητικά και υποτιμητικά στερεότυπα**. Η διαφορά μεταξύ στερεοτύπων και προκαταλήψεων είναι ότι τα στερεότυπα είναι προϊόν ασυνείδητων διεργασιών, ενώ οι προκαταλήψεις βρίσκονται κάτω από **συνειδητό, γνωστικό έλεγχο**. Οι άνθρωποι έχουν τη τάση να διατυπώνουν την ίδια περιγραφή με αξιολογικά διαφορετικό τρόπο, ανάλογα με το αν αφορά τη **δική «μας» ομάδα** ή την **ομάδα των «άλλων»**. Είναι καθολική στους ανθρώπους η επιθυμία να αποκτήσουν και να διατηρήσουν μια θετική κοινωνική ταυτότητα. Για να το καταφέρουν κάνουν ταυτίσεις με τις κοινωνικές ομάδες στις οποίες ανήκουν και συγκρίσεις με άλλες ομάδες στις οποίες

δεν ανήκουν. Το σχετικό κύρος της δικής μας ομάδες επηρεάζεται αποφασιστικά από το κύρος της ομάδες του άλλου. Με βάση αυτό, μια ολόκληρη σχολή της κοινωνικής ψυχολογίας έδειξε πολύ πειστικά πώς τα στερεότυπα και οι προκαταλήψεις χρησιμεύουν στο να εξυψώνουν την ομάδα στην οποία ανήκουμε εμείς και να αμαυρώνουν την ομάδα των άλλων. Η αδυναμία του ατόμου να ανεχθεί τους άλλους οι οποίοι δεν είναι σαν κι αυτόν προέρχεται συχνά από την απειλή που νιώθει σε ένα βαθύτερο επίπεδο του εαυτού. **Φόβος, θυμός και εχθρότητα** είναι τα συναισθήματα που ανακινούνται όταν οι άλλοι προσλαμβάνονται ως απειλητικοί. Το προκατειλημμένο άτομο θεωρεί τη δική του ομάδα ως καλή, ως ομάδα που έχει τις δικές του αξίες, τις δικές του συνήθειες και παραδόσεις, τη δική του ιδεολογία. Έτσι, η ομάδα των άλλων, με διαφορετικές αξίες, παραδόσεις και άλλη ιδεολογία, δεν μπορεί να γίνει ψυχολογικά αποδεκτή ως ισότιμη χωρίς να απειλήσει τον εαυτό με ακύρωση και αφανισμό. Για να καταλάβουμε καλύτερα κάποιους ψυχικούς μηχανισμούς που μας ενδιαφέρουν ως προς τη λειτουργία των προκαταλήψεων, θα ανατρέξουμε στην πολύ πρώιμη παιδική ηλικία. Το βρέφος, από τη στιγμή της γέννησης του αναζητά την ασφάλεια που προσφέρουν οι δικοί του, οι γνώριμοι, οι οικείοι, οι καλοί. Επίσης, τα βρέφη δεν αντέχουν πάντα την ένταση των κακών συναισθημάτων και αμύνονται, απαλλάσσοντας τον εαυτό τους από αυτά, με την προβολή του πόνου και της σύγκρουσης σε κάποιον άλλο. Ο μηχανισμός αυτός παρατηρείται και στους ενήλικες, ιδίως όταν βρίσκονται σε συνθήκες οι οποίες αναζωπυρώνουν άγχη πρώιμων εμπειριών. Τότε συναισθήματα ή χαρακτηριστικά του εαυτού τους που δεν μπορούν να αντέξουν τα προβάλλουν σε άλλους και βιώνουν αυτούς τους άλλους σαν να έχουν πράγματι τα ανεπιθύμητα χαρακτηριστικά που τους απέδωσαν. Η προκατάληψη είναι ένας τέτοιος **προβλητικός μηχανισμός**. Προκαλεί αίσθηση ανακούφισης και ασφάλειας, επειδή τα ανεπιθύμητα, κακά χαρακτηριστικά προβάλλονται σε άλλους. Αυτό επιτρέπει στη «δική μας» ομάδα να εξιδανικεύεται, έτσι ώστε να αποκλείεται η όποια διάσπαση ανάμεσα στο άτομο και την ομάδα «του». (Δραγώνα, 2004)

Σύμφωνα με τις Αναστασία Αζίζι-Καλατζή, Αθηνά Ζώνιου-Σιδέρη, Αναστασία Βλάχου (2011) έχουν γίνει πολλές προσπάθειες από διάφορες επιστημολογικές προσεγγίσεις για να εξηγήσουν και να αναλύσουν τις αιτίες που οδηγούν στην ανάπτυξη προκαταλήψεων. Υπάρχουν **τρεις θεωρίες** επεξήγησης της διαδικασίας απόκτησης προκαταλήψεων. Η πρώτη υποστηρίζει ότι **η προσωπικότητα του ατόμου** παίζει σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη των προκαταλήψεων. Η δεύτερη

πιστεύει ότι οι προκαταλήψεις σχετίζονται με τον τρόπο που **οι γονείς** μεγαλώνουν και διαπαιδαγωγούν τα παιδιά τους. Και η τρίτη θεωρία υποστηρίζει ότι κύριες αιτίες απόκτησης προκαταλήψεων είναι οι **κοινωνικές και πολιτισμικές επιρροές** που δέχεται το άτομο. Υπάρχουν πολλά σύμβολα-στοιχεία που χρησιμοποιούνται ως στοιχεία αναφοράς για κοινωνική διάκριση και αξιολόγηση όπως: παραγωγικότητα, ανδρισμός, συγκεκριμένα ήθη και έθιμα, θρησκευτικές πεποιθήσεις κλπ. Στην ουσία σε κάθε προσπάθεια ανάλυσης των προκαταλήψεων θα πρέπει να λαμβάνονται υπ' όχι μόνο οι παραπάνω αλλά και **άλλοι παράγοντες** όπως: ιστορικοί παράγοντες, οικονομικοί παράγοντες, συγκεκριμένες δομές θεσμοθετημένες πρακτικές ιδεολογίες και νοοτροπίες, σχέσεις δύναμης και περιβαλλοντολογικοί παράγοντες.

1.1 Προκαταλήψεις, στερεότυπα και σχολείο

Η πιο σημαντική, για την εκπαιδευτική πράξη, διάσταση των στερεοτύπων είναι ότι λειτουργούν με τη μορφή αυτοεκπληρούμενης προσδοκίας. Δηλαδή περιμένουμε από τον **άλλο** να συμπεριφερθεί με τρόπους οι οποίοι να επικυρώνουν τη στερεότυπη άποψή μας γι' αυτόν, όπως αναφέρθηκε παραπάνω. Από τη δεκαετία του 1930 υπάρχει μεγάλο ερευνητικό ενδιαφέρον για την ανάπτυξη στερεοτύπων, και ιδίως εθνικών προκαταλήψεων, στα παιδιά. Τα στερεότυπα φαίνεται ότι μαθαίνονται σε πολύ μικρή ηλικία, πριν καλά καλά ακόμα ένα παιδί αποκτήσει ιδέα για την ομάδα στην οποία αναφέρονται. Ήδη από 3 ετών τα παιδιά σε πολυπολιτισμικές κοινωνίες έχουν συνείδηση της κοινωνικής δομής της κοινότητάς τους και αντιλαμβάνονται τις σχέσεις εξουσίας μεταξύ πλειονότητας και μειονότητας. Η ελπιδοφόρα διάσταση αυτής της επιστημονικής πληροφορίας είναι ότι, εάν διαχειριστεί το εκπαιδευτικό σύστημα την έννοια της προκατάληψης νωρίς στην παιδική ηλικία, θα μπορέσει να συμβάλει στη δημιουργία ενός λιγότερο διχαστικού κόσμου.

Έχουν κατά καιρούς εκφραστεί απόψεις ότι τα παιδιά αναπτύσσουν προκαταλήψεις διότι αντιγράφουν τους γονείς και γενικά τις στάσεις και αξίες της κοινωνίας. Ωστόσο, τα παιδιά δεν είναι απλά σφουγγάρια που ρουφάνε τις κυρίαρχες εθνικές προκαταλήψεις. Διαθέτουν πολύπλοκες γνωστικές, συναισθηματικές και κοινωνικές δεξιότητες, ώστε από τη μέση παιδική ηλικία προσπαθούν να καταλάβουν και να ελέγξουν το κοινωνικό τους περιβάλλον. Εξάλλου, υπάρχουν ερευνητικά δεδομένα που επισημαίνουν ότι οι συνομήλικοι μπορούν να επηρεάζουν περισσότερο απ' ό,τι οι γονείς τις στάσεις των παιδιών. Ήδη, από 3 χρόνων, τα παιδιά μπορούν να

αυτοαναγνωριστούν φυλετικά και είναι ενήμερα της αξίας της φυλετικής υπαγωγής. Το σχολείο διαμορφώνει τις αναπαραστάσεις των παιδιών για το διαφορετικό και, κατ' επέκταση, τη δημιουργία στερεοτύπων μέσα: (α) από την απευθείας κοινωνικοποιητική διαδικασία και την επαφή με άλλα παιδιά, τα οποία διαφέρουν κοινωνικοπολιτισμικά εθνοτικά, γλωσσικά, φυλετικά, (β) από τις στάσεις του δασκάλου, και (γ) από το φανερό ή κρυφό αναλυτικό πρόγραμμα. Η εφηβεία, τόσο λόγω των αλλαγών στη γνωστική σφαίρα όσο και των ενδοψυχικών ανακατατάξεων, είναι η καταλληλότερη εποχή ώστε το σχολείο να συμβάλει στην προαγωγή κλίματος αποδοχής του άλλου, του διαφορετικού. (Αναστασία Αζίζι-Καλατζή, Αθηνά Ζώνιου-Σιδέρη, Αναστασία Βλάχου, 2011)

Κεφάλαιο 2: Παιδική λογοτεχνία

Η Παιδική Λογοτεχνία αποτελεί ένα γνωστό και αγαπημένο σε όλους είδος λογοτεχνίας. Αναμφίβολα μια από τις πιο αγαπημένες στιγμές των παιδιών στο νηπιαγωγείο είναι όταν η νηπιαγωγός τα καλεί στην παρεούλα να τους διαβάσει ένα παραμύθι. Ωστόσο το παραμύθι δεν είναι το μοναδικό λογοτεχνικό ανάγνωσμα με το οποίο έρχονται τα παιδιά σε επαφή στο νηπιαγωγείο. Ποιήματα, μικρές ιστορίες, μύθοι, λαχνίσματα, κουκλοθέατρο, θεατρικά βρίσκονται στο καθημερινό πρόγραμμα και αξιοποιούνται παιδαγωγικά. Επομένως, έχει πλήρως κατανοηθεί ότι η παιδική Λογοτεχνία ασκεί πολλαπλή επίδραση στην τρυφερή παιδική και νεανική ηλικία. Τι είναι όμως η Παιδική Λογοτεχνία;

Σύμφωνα με τους Αναγνωστόπουλο και Δελώνη «με το όρο Παιδική Λογοτεχνία εννοούμε τα αισθητικώς δικαιωμένα λογοτεχνήματα των ωρίμων που απευθύνονται στο παιδί. Δεν αποκλείουμε βέβαια και έργα παιδιών και εφήβων. Τα δημιουργήματα αυτά έχουν σκοπό να προσφέρουν στο παιδί τη χαρά, τον παλμό της ζωής, την αισθητική απόλαυση και παράλληλα να υποβάλουν αρχές και μηνύματα με ανθρωποπλαστικό χαρακτήρα.» (Αναγνωστόπουλος & Δελώνης, 1984: 16,17)

Σε μια ακόμα προσπάθεια του Αναγνωστόπουλου να αποδώσει τον όρο Παιδική Λογοτεχνία εστιάζει στον ηθικοπλαστικό και παιδαγωγικό χαρακτήρα της. Υποστηρίζει ότι αυτά τα λογοτεχνικά έργα προσφέρουν αισθητική απόλαυση και

καλλιτεχνική συγκίνηση αλλά συγχρόνως διδάσκουν και παιδαγωγούν. Επίσης, μέσω αυτών θεμελιώνονται βασικές αξίες και αρχές της ζωής και καλλιεργείται η ενεργή και πανανθρώπινη συνείδηση σε μια ηλικία που τα παιδιά διαμορφώνουν τον χαρακτήρα τους. Όπως υποστηρίζει «Σε αυτή την διαδικασία ανάπτυξης και ωρίμανσης κρίνεται αδιαμφισβήτητη η συμβολή της λογοτεχνίας»(Αναγνωστόπουλος, 2001: 184)

Σύμφωνα με την Κανατσούλη δεν είναι εύκολο να οριστεί η Παιδική Λογοτεχνία και οι όποιες απόπειρες να φωτιστεί το περιεχόμενό της έχουν μεγαλύτερη επιτυχία όταν απλώς περιγράφουν το πεδίο αναφοράς της. Ένας τρόπος για να οριστεί η **Παιδική Λογοτεχνία** θα ήταν συγκριτικά, δηλαδή με όρους αναφορικά με τη **λογοτεχνία των ενηλίκων**. Έτσι μια σειρά έγκριτων ερευνητών της Παιδικής Λογοτεχνίας όπως Rebecca Lukens, Marcus Crouch, Nicholas Tucher και Miles McDowell θεωρούν ότι η Παιδική Λογοτεχνία διαφέρει από τη λογοτεχνία για ενήλικες στο βαθμό, όχι στο είδος [...] και γράφοντας για παιδιά θα πρέπει να χρησιμοποιούνται τα ίδια στάνταρτ, όπως και στο γράψιμο για ενηλίκους. Ωστόσο τα παιδικά βιβλία πρέπει να είναι εύληπτα, να περιορίζονται σε περιοχές της εμπειρίας και του λεξιλογίου των παιδιών, να προτιμούν την ενεργό δράση από τη στασιμότητα, τους διαλόγους και τα γεγονότα από τις περιγραφές και τις ενδοσκοπήσεις. Κατά κανόνα οι πρωταγωνιστές να είναι παιδιά και η γλώσσα του βιβλίου να είναι προσανατολισμένη στη γλώσσα του παιδιού. Να χρησιμοποιούνται οι συμβάσεις και η ιστορία να εκτυλίσσεται με εμφανείς ηθικές σχηματοποιήσεις τις οποίες συνήθως αγνοεί η λογοτεχνία των ενηλίκων. Να έχουν ευδιάκριτη δομή και τέλος θα ήταν παράλειψη να μην αναφερθούν τα στοιχεία του μαγικού και του φανταστικού, της απλότητας και της περιπέτειας, που αποτελούν βασικά συστατικά του παιδικού βιβλίου (Κανατσούλη, 2002: 23-24).

Την παραπάνω άποψη συμπληρώνει ο Αναγνωστόπουλος υποστηρίζοντας ότι η δυσκολία του να γράφει και να μιλάει κανείς σε παιδιά οφείλεται στην διαφορά που υπάρχει ανάμεσα στον κόσμο των ενηλίκων και στον κόσμο των παιδιών. Στα βιβλία για νέους συναντώνται δύο ετερογενείς κόσμοι, ο κόσμος των παιδιών και ο κόσμος των ωρίμων και ανάμεσα σε αυτούς υπάρχει οπωσδήποτε ένα χάσμα, που κυρίως εντοπίζεται στις αντιλήψεις, στα βιώματα, στους πόθους και τις ορμές. Επιπλέον, αναφέρεται ότι ένας δημιουργός πρέπει να έχει υπόψη του ότι όλος ο θυελλώδης παιδικός κόσμος, η ροπή για μια πολύπλευρη γνώση, η αγάπη προς την

περιπέτεια και το όνειρο, η συναισθηματικότητα και η διαρκής ανησυχία του, όλα αυτά, είναι εκδηλώσεις προπαρασκευής για την κατάκτηση της ζωής και την εσωτερική πλήρωση, που είναι γνωρίσματα των μεγάλων. «Γι' αυτό τα παιδικά βιβλία πρέπει να είναι διαποτισμένα από αγάπη κατανόηση, ανθρωπισμό και πίστη στα παιδικά βιώματα. (Αναγνωστόπουλος & Δελώνης, 1984: 17)

Η Παιδική Λογοτεχνία ως ιδιαίτερος κλάδος της λογοτεχνίας, γνωρίζει σημαντική ανάπτυξη τα τελευταία χρόνια σε παγκόσμια κλίμακα είτε ως πρωτότυπη παραγωγή, είτε ως μελέτη της παραγωγής αυτής. Ο όρος αναπόφευκτα οδηγεί σε διχοτόμηση της λογοτεχνίας. Έτσι, τα δυο σκέλη της από τη μια φαίνονται αυτόνομα: Παιδική Λογοτεχνία ή καλύτερα Λογοτεχνία για παιδιά, όπως θα ήταν προτιμότερο να ονομάζεται, και Λογοτεχνία για ενήλικους. Από την άλλη όμως φαίνεται ότι οι δύο αυτοί τομείς βρίσκονται σε διαρκή επικοινωνία και στενή σχέση, γιατί 1) και η Λογοτεχνία για παιδιά διαβάζεται από ενήλικους, οι οποίοι συχνά λειτουργούν ως λογοκριτές και ανάλογα επιτρέπουν ή απαγορεύουν στα παιδιά ένα συγκεκριμένο ανάγνωσμα. 2) η μια τροφοδοτεί την άλλη, ώστε να διαπιστώνεται μια σχέση αμοιβαιότητας, εφόσον κείμενα γραμμένα για παιδιά είναι δυνατόν να μεταμορφωθούν σε κείμενα για ενήλικους και το αντίστροφο, κείμενα για ενήλικους να διασκευαστούν σε κείμενα για παιδιά» (Παπαντωνάκης, 2003: 4).

Η Σέλιμα Λάγκερλεφ – σουηδή συγγραφέας και η πρώτη που πήρε Βραβείο Νόμπελ – είπε: «Το παιδικό λογοτέχνημα είναι αληθινό όταν αρέσει τόσο στους μεγάλους όσο και στους μικρούς». Αυτό επανέλαβε και ο Ξενόπουλος. Και ο Ζ. Παπαντωνίου προλογίζοντας το «Παγώνι» του το 1942 έγραψε: «Για να δώσουμε το βιβλίο τούτο, ξεκινήσαμε από την αρχή πως το παιδικό είναι αποτυχημένο, αν δεν διαβάζεται με απόλαυση από τους μεγάλους». Η «απόλαυση» όμως των μεγάλων δεν αποτελεί πάντοτε σίγουρο κριτήριο καταλληλότητας ή επιτυχίας για το παιδικό βιβλίο, θα προσθέσει ο Δ.Γιάκος στην «Ιστορία της Παιδικής Λογοτεχνίας» (Αναγνωστόπουλος & Δελώνης, 1984: 18-19)

Καταληκτικά θα λέγαμε ότι η Παιδική Λογοτεχνία είναι το σύνολο των **αισθητικά δικαιωμένων κειμένων** που είναι σε θέση να συμβάλλουν στην **ψυχαγωγία των παιδιών** και στην **πνευματική τους καλλιέργεια**, δηλαδή στην ανάπτυξη της ικανότητας για αντίληψη της ομορφιάς στην ωρίμαση της προσωπικότητας και στη διαμόρφωση ελεύθερης συνείδησης. Άλλωστε, η Παιδική Λογοτεχνία περιλαμβάνει α) κείμενα πρωτότυπης παραγωγής, β) Κριτικά κείμενα, τα οποία εντάσσονται στον

ευρύτερο χώρο της θεωρίας της λογοτεχνίας και της Κριτικής και γ) εργασίες, οι οποίες προσεγγίζουν την πρωτότυπη παραγωγή της Παιδικής Λογοτεχνίας κατά τρόπο ερμηνευτικό και διδακτικό.

2.1 Ιστορία του παραμυθιού

Σύμφωνα με τον καθηγητή Μιχάλη Μερρακλή (2001), το παραμύθι είναι το **αρχαιότερο διασωσμένο είδος αφήγησης**. Από τις πιο αρχαίες μορφές επικοινωνίας, το παραμύθι το συναντάμε σε παιδείες πολύ διαφορετικές μεταξύ τους. Το παραμύθι αποτελεί δυνατό εργαλείο κατανόησης της αλήθειας της ζωής, γιατί ξετυλίγεται με αρχή, με εξέλιξη και με τέλος, όπως όλα τα γεγονότα (κύκλος της ζωής). Από την πρωτόγονη ακόμα εποχή, οι άνθρωποι έλεγαν ιστορίες μεταξύ τους. Αρχικά, οι άνθρωποι ήθελαν να περιγράψουν τον καθημερινό τους αγώνα, το κυνήγι, τα ζώα που σκότωναν, τη φύση και τη σπορά. Έτσι, μέσα από τις ιστορίες που έλεγαν, προσπαθούσαν να ερμηνεύσουν τα μυστήρια της ζωής. Ο σπόρος και η σπορά πήραν συμβολικό χαρακτήρα. Ο σπόρος έγινε το μαγικό σύμβολο του ατελείωτου κύκλου της ζωής. Το φυτό πέθαινε και θαβόταν και οι σπόροι γεννιούνταν πάλι.

Μέσα από τους μύθους, οι άνθρωποι προσπαθούσαν να εξηγήσουν και να εξευμενίσουν τα φαινόμενα της φύσης, δίνοντας μαγικές ιδιότητες, μορφή, λόγο και υπόσταση στα στοιχεία της και σε όλα τα πράγματα. Ήθελαν να κατανοήσουν τη δική τους φύση, την εσωτερική, την ηθική, την ψυχική, και την πνευματική πλευρά. Επιπλέον, να κατανοήσουν την κοινωνία μέσα στην οποία υπήρχαν και αναπτύσσονταν. Αναζητούσαν την αλήθεια για το νόημα της ζωής μέσα στο πλαίσιο της συγκεκριμένης εποχής και του συγκεκριμένου πολιτισμού. Για αυτό τα παραμύθια εμφανίζονται σε όλες τις χώρες και σε όλους τους πολιτισμούς. Κουβαλούν τη γνώση και τη σοφία της ανθρωπότητας στο πέρασμα του χρόνου. Οι πιο πολλές από τις ωραιότερες παραδόσεις της ανθρωπότητας έχουν περάσει στα παραμύθια.

Στους περισσότερους πολιτισμούς δεν υπάρχει σαφής διαχωριστική γραμμή ανάμεσα στη μυθολογία, στις λαϊκές ιστορίες και στα παραμύθια. Μερικά παραμύθια και μερικές λαϊκές ιστορίες προέκυψαν από μύθους και άλλα ενσωματώθηκαν σε αυτούς. Τα ερωτήματα, τα οποία έθεσαν οι **αδερφοί Grimm** σχετικά με το τι είναι το παραμύθι, πού και πότε δημιουργήθηκε το παραμύθι και πώς εξηγείται το ότι κάποια παραμύθια είναι κοινά σε ορισμένους λαούς, αποτέλεσαν θέματα μακρόχρονων

ερευνών και επιστημονικών συζητήσεων. Σήμερα, είναι αποδεκτό ότι τα παραμύθια όλων των λαών μοιάζουν μεταξύ τους, ανάγονται σε αρχέγονους πολιτισμούς, είναι φανταστικές διηγήσεις χωρίς συγκεκριμένο τόπο και χρόνο και η διάδοσή τους από λαό σε λαό γινόταν προφορικά. Μάλιστα, το 1956, ο Campbell θεωρεί ότι ο ένας και μοναδικός βασικός μύθος, ανά τους αιώνες, είναι η ιστορία του ήρωα, ο οποίος κατευθύνεται προς την ολοκλήρωσή του, ξεπερνώντας όλα τα δύσκολα εμπόδια. (Φιλίππου-Καραντάνα,2010).

Επομένως, παραμύθια λέγονται από την εποχή που δημιουργήθηκε ο άνθρωπος. Βέβαια, με το πέρασμα των αιώνων, στις αρχικές διηγήσεις προστίθενται καινούργια στοιχεία ή τα παλαιά στοιχεία διαφοροποιούνται και προσαρμόζονται στις νεότερες εποχές, στις συνήθειες και στα έθιμα των λαών ή των κοινωνικών ομάδων, που οικειοποιούνται ένα παλαιότερο ή ένα ξενόφερτο παραμύθι. Γιατί, το παραμύθι ήταν ένα **πολύ ευκίνητο λογοτεχνικό κείμενο – είδος** και με την προφορική επανάληψή του μπορούσε εύκολα να διαδοθεί και να εισχωρήσει ως δάνειο και αργότερα να ενσωματωθεί στην κουλτούρα ενός λαού. Σε κάθε παραμύθι, ο μελετητής διακρίνει ένα σύνολο στρωμάτων, όπου το ένα περικλείει το άλλο, ενώ άλλοτε το ένα διατρύπα το άλλο και διεισδύει μέσα του. Νεότερα στοιχεία συνυπάρχουν με αρχέγονες δοξασίες, οι οποίες είναι χαμένες μέσα στην μυθολογία ή στις πρώτες θρησκείες. Το πραγματικό του παρελθόντος μπερδεύεται με το φανταστικό ή με το μυθικό, η τελετουργία της πρωτόγονης κοινωνίας μεταλλάσσεται σε αφηγηματικό λόγο, που λοξοκοιτάζει και τυχαρπάζει εικόνες και φαινόμενα, σύγχρονα με τον εκάστοτε αφηγητή. (Φιλίππου-Καραντά,2010)

Ήδη, όμως από τον 16ο αιώνα, γίνονται οι πρώτες προσπάθειες να καταγραφούν κάποια από τα παραμύθια, τα οποία, ούτως ή άλλως, ήταν γνωστά μέχρι τότε μόνο διά της προφορικής οδού. Οι πρώτες συλλογές γραπτών παραμυθιών είναι των Ιταλών Straparola (1533) και Basile (1624), ενώ ο Γάλλος Charles Perrault (1628-1703) έγινε διάσημος με την συλλογή του *Τα παραμύθια της μάνας μου της Χήνας*. Είναι γνωστό στην Ιστορία της Λογοτεχνίας ότι οι συλλογείς των λαϊκών παραμυθιών έκαναν νοηματικές και υφολογικές επεμβάσεις, όταν ανέλαβαν το έργο της καταγραφής τους. Αυτό έγινε σε υπερθετικό βαθμό από του αδελφούς Grimm (19ος αιώνας), πολύ περισσότερο εφόσον είχαν κατά νου παραμύθια τους να νουθετούν να διαπαιδαγωγούν τα παιδιά. Η συμβολή των αδελφών Grimm στην επεξεργασία και στην παραλλαγή των λαϊκών παραμυθιών, κυρίως η συλλογή τους *Παιδικά και σπιτικά παραμύθια*, έχει σχολιασθεί επανειλημμένα στην ξένη βιβλιογραφία και όχι

πάντα κατά τρόπο θετικό. Στους νεότερους παραμυθάδες, οι οποίοι αξιοποίησαν τα λαϊκά παραμύθια, αλλά γράφοντάς τα με έναν πολύ προσωπικό τρόπο ή δημιουργώντας εξαρχής δικό του ύφος, πρέπει να καταταχθεί ο Hans Christian Andersen, ο οποίος θα μπορούσε να θεωρηθεί πρόδρομος ή και θεμελιωτής του σύγχρονου παραμυθιού.(Φιλίππου-Καραντάνα,2010)

2.2 Ορισμός και αξία του παραμυθιού

Το παραμύθι είναι μία αφήγηση συγκεκριμένου μήκους, η οποία περιέχει μία διαδοχή μοτίβων ή επεισοδίων. Αρχικά, το παραμύθι είναι μία **αφήγηση**. Η λέξη αφήγηση έχει ποικίλους ορισμούς. Το ρήμα αφηγούμαι υπονοεί την ύπαρξη ενός ομιλητή και ενός ή περισσότερων αναγνωστών ή ακροατών. Δηλαδή, η αφήγηση, κατ' επέκταση και το παραμύθι, δεν αποτελεί μονόλογο. Τα παραμύθια πάντα ανήκουν «σε μία άλλη εποχή». Ενώ, οι περισσότερες αφηγήσεις και κυρίως τα μυθιστορηματικά φανταστικά δημιουργήματα τοποθετούνται σε ένα χρονολογημένο παρελθόν, τα παραμύθια ανήκουν σε απροσδιόριστο παρελθοντικό χρόνο (κοντινό ή μακρινό). Ο ομιλητής στα παραμύθια, χωρίς να εξαλείφεται, επιβεβαιώνεται περισσότερο ως εκείνος που παρουσιάζει την αφήγηση, μεταδίδοντάς την σαν να ήταν ο μεταφορέας της αφήγησης περισσότερο, παρά ο επινοητής της. Βέβαια, όλες οι αφηγήσεις δεν είναι παραμύθια. Κάθε παραμύθι έχει το δικό του χαρακτήρα, δηλαδή έχει τους δικούς του κανόνες – νόμους και τη δική του αντίληψη για τα πράγματα και για τα όντα (Ζαν,1996).

Σύμφωνα με τον Σακελλαρίου το παραμύθι είναι «**ένας μύθος**, δηλαδή ένας λόγος ή και λόγια, που σκοπό έχουν να την προσοχή εκείνου που τ' ακούει και να την τραβήξουν μακριά απ' ό,τι επίμονα τον απασχολεί ή τον βασανίζει, είτε αυτό ανάγεται στη σφαίρα των φυσικών ερεθισμών είτε στην περιοχή του ψυχικού μας κόσμου» (1996). Για αυτό το λόγο το παραμύθι συνδέεται με την ψυχαγωγία και την παρηγοριά του κοινού, που αποτελούν και τις βασικές ανάγκες του ανθρώπου. Ο κόσμος των παραμυθιών είναι κόσμος φανταστικός, ξεχωριστός, ο οποίος δεν έχει καμία απολύτως σχέση με την καθημερινότητα της ζωής. Όλα κυμαίνονται ανάμεσα σε δύο ακρότητες, ή σε ωραία ή άσχημα, σε κακά ή καλά και σε έξυπνα ή κουτά. Έτσι, το παραμύθι βρίσκεται στους αντίποδες της λογικής με ευτυχείς καταλήξεις που αποπνέει μια ανακούφιση στο άτομο που ακούει πως όλα μπορούν να αλλάξουν (Κυριακίδης, 1921). Το παραμύθι είναι ένα απαραίτητο μέσο φυγής του παιδιού.

Ανοίγει για το καθένα έναν κόσμο διαφορετικό από το δικό του. Έναν κόσμο θαυμαστό, που για το μικρό παιδί είναι απαραίτητος. Όπως και άλλα είδη λογοτεχνίας, το παραμύθι ωθεί το παιδί να ανακαλύψει την ταυτότητα του και τις παρορμήσεις του.

Έτσι σύμφωνα με τα παραπάνω το παραμύθι :

- Εμπλουτίζει τον συναισθηματικό κόσμο των παιδιών και αναπτύσσει την φαντασία τους
- Συμβάλλει στη δημιουργία και συγκρότηση της ταυτότητας του παιδιού. Το παιδί γνωρίζει πτυχές της προσωπικότητάς του και τα χαρακτηριστικά που το διακρίνουν από τα άλλα παιδιά.
- Βοηθάει το παιδί να ενταχθεί στο κοινωνικό περιβάλλον
- Συμβάλλει στην καλλιέργεια της μητρική γλώσσας με τον διάλογο, με τις απορίες και με τις ερωταποκρίσεις των παιδιών.
- Ωθεί τα παιδιά να εμπλακούν σε συζητήσεις όπου επιχειρηματολογούν και ανταλλάσσουν απόψεις με τους συμμαθητές τους.
- Εμπλουτίζει το λεξιλόγιο
- Οξύνει την μνήμη
- Οξύνει την κριτική και δημιουργική σκέψη και προσφέρει αισθητική απόλαυση, χαρά και συγκίνηση για τις περιπέτειες του ήρωα και για τους μαγευτικούς τόπους.
- Αναπτύσσει γνωστικές διαδικασίες (Κιούρου & Πλαγίσου 2007-2008, Ράπτης 2008, Ντούλια 2010).

Τα παραπάνω συμπληρώνει η Κανατσούλη (2002), η οποία υποστηρίζει ότι πολλοί κριτικοί, είτε παλαιότεροι είτε νεότεροι, πιστεύουν ότι τα παραμύθια αποτελούν τον προσφιλέστατο παιδικό ανάγνωσμα και όλοι οι κριτικοί τα εγκρίνουν χωρίς κανένα δισταγμό. Οι λόγοι που επικαλούνται για να εξηγήσουν γιατί οι κριτικοί είναι ένθερμοι υποστηρικτές του παραμυθιού είναι ότι:

1. Καλλιεργούν την φαντασία του παιδιού και δείχνουν την δυνατότητα των πολλών επιλογών και λύσεων, που μόνο μία πλούσια φαντασία ενός παιδιού μπορεί να συλλάβει.

2. Φέρνουν σε επαφή το παιδί με την λαϊκή παράδοση. Το παραμύθι, καθώς διέρχεται από όλες τις φάσεις της ιστορίας ενός λαού, γίνεται η παρακαταθήκη του και μνήμες, έθιμα και δοξασίες συσσωρεύονται σε αυτό.
3. Ταυτόχρονα, το παραμύθι είναι ένα πανανθρώπινο είδος. Τα ίδια θέματα επανέρχονται παντού ανά τον κόσμο, ακόμα και όταν προέρχονται από διαφορετικούς πολιτισμούς. Δηλαδή, το παραμύθι είναι το μέσο, με το οποίο καλλιεργείται τόσο η εθνική συνείδηση όσο και η οικουμενική και η πανανθρώπινη συνείδηση.
4. Από παιδαγωγική άποψη, το παραμύθι είναι κατάλληλο για το παιδί, γιατί ο τρόπος σκέψης των πολιτισμών χωρίς γραφή βρίσκεται πολύ πιο κοντά στην σκέψη των παιδιών.

Επιβιώνοντας στην διάρκεια των αιώνων, το παραμύθι υπέστη πολλές διεργασίες, που αποτυπώνονται σε αυτό, τόσο στην πολυσυνθετότητα των νοημάτων του όσο και στην σφαιρικότητα και στην διορατικότητα με την οποία συλλαμβάνει την ανθρώπινη ψυχή. Για αυτό το λόγο, το παραμύθι για να ερμηνευθεί, χρειάστηκε να μελετηθούν πολλές και διαφορετικές επιστημονικές θεωρίες(Κανατσούλη,2002).

Οι θεωρίες οι οποίες προσπαθούν να ερμηνεύσουν το περιεχόμενο και την φύση των παραμυθιών είναι:

- Η μυθολογική, δηλαδή το παραμύθι είναι η ανάπτυξη των κοσμογονικών μύθων.
- Η συμβολιστική, δηλαδή οι αλληγορίες των θρησκευτικών δοξασιών.
- Η ψυχαναλυτική, δηλαδή η έκφραση των ονείρων και των ψυχικών καταστάσεων του ατόμου ή της ομάδας
- Η ανθρωπολογική, δηλαδή τα πολιτιστικά επιβιώματα από την ζωή των πρωτόγονων κοινωνιών.

Επίσης, η αισθητική και η παιδαγωγική αξία του παραμυθιού δεν αμφισβητείται πια, αντίθετα η συμβολή του, ως κλάδος της λαϊκής λογοτεχνίας, κρίνεται αποφασιστική στην όλη εκπαιδευτική διαδικασία. Εξάλλου, το παραμύθι διδάσκεται ως αυτόνομο ακαδημαϊκό μάθημα στα παιδαγωγικά τμήματα των πανεπιστημίων. Γενικά, το παραμύθι, ως ένα από τα πιο σημαντικά μορφωτικά αγαθά, υπηρετεί πολλούς σκοπούς(Αναγνωστόπουλος,1997).

2.3 Παιδαγωγική Αξία του Παραμυθιού

Το παραμύθι είναι πολύ σημαντικό για το παιδί, γιατί κανένα άλλο από τα πνευματικά δημιουργήματα του ανθρώπου δεν μπορεί να βρει μεγαλύτερη απήχηση στην παιδική ψυχή. Ο παιδικός χαρακτήρας του παραμυθιού είναι το χαρακτηριστικό γνώρισμα, το οποίο το κάνει αναντικατάστατο παιδαγωγικό μέσο, όπως πολλοί παιδαγωγοί πιστεύουν. Γιατί, το παραμύθι:

- Ικανοποιεί τη φυσική τάση του παιδιού «να δίνει ζωή» σε όλα τα φυσικά αντικείμενα και φαινόμενα.
- Φέρνει το παιδί σε στενή επαφή με τον περιβάλλοντα κόσμο και του δημιουργεί την ανάγκη να ασχοληθεί μαζί του και να τον γνωρίσει, σε μία εποχή που ο εσωτερικός του κόσμος είναι κενός και έχει ανάγκη να τον ολοκληρώσει.
- Αν και αναφέρεται σε πλάσματα της φαντασίας, τα οποία δεν έχουν σχέση με την πραγματικότητα, δεν προκαλεί ζημιά, γιατί το παιδί δεν ενδιαφέρεται για την νομοτέλεια που επικρατεί στην φύση, αλλά για τα αντικείμενα του φυσικού περιβάλλοντος και συγκεκριμένα για τα ζώα, για τα φυτά και για τα πτηνά.
- Εκφράζει την ηθική τάξη του κόσμου απλά και εποπτικά, αλλά και εισάγει τις ηθικές αξίες στο παιδί, με την «υποχώρηση» του κακού και με την «επικράτηση» και με τον θρίαμβο του αγαθού.
- Συνηθίζει το παιδί να εκφράζεται γλωσσικά, να ακούει και να μιλάει, ιδιαίτερα αν η διήγηση του παραμυθιού είναι υποδειγματική. Οι κλιμακωτές επαναλήψεις των περιστατικών και των καταστάσεων, που υπάρχουν στα παραμύθια, είναι μία υπέροχη γλωσσική άσκηση για το παιδί για να μπορεί να συγκρατεί τα περιστατικά και να μπορεί συνέχεια να τα αφηγείται(Σπυροπούλου,1999).

2.4 Ιδιότητες/χαρακτηριστικά του παραμυθιού

A.

1. Ο κόσμος του παραμυθιού είναι κυρίως φανταστικός.
2. Η αληθοφάνεια απουσιάζει.
3. Οι φυσικοί νόμοι δεν ισχύουν.
4. Όταν ο άνθρωπος είναι ανίσχυρος, γίνεται πάντα κάποιο θαύμα, συνήθως με την ευεργετική μεσολάβηση ενός υπερφυσικού βοηθού (π.χ. ζώο), ή με την χρήση ενός μαγικού μέσου (π.χ. μαντήλι ή δαχτυλίδι).

B.

1. Τα λαϊκά παραμύθια δεν αναφέρονται σε ορισμένα πρόσωπα ή σε συγκεκριμένο τόπο και χρόνο.
2. Η ιστορία εκτυλίσσεται «μία φορά και έναν καιρό», «κάποτε σε έναν τόπο» ή «σε ένα μακρινό βασίλειο».
3. Οι ήρωες έχουν ονόματα καθαρά συμβολικά, τα οποία προκύπτουν από κάποιες φανερές ιδιότητές τους, από ενδυματολογικές προτιμήσεις τους και από καθημερινές συνήθειές τους.

Παραδείγματα:

Η Χιονάτη παίρνει το όνομά της από το λευκό πρόσωπό της.

Η Κοκκινοσκουφίτσα παίρνει το όνομά της από το σκούφο της.

Η Σταχτοπούτα παίρνει το όνομά της από την θέση κοντά στο τζάκι, που συνήθως κάθεται.

Γ.

1. Το παραμύθι δεν γνωρίζει την μεσότητα.
2. Στο παραμύθι, όλα κυμαίνονται μεταξύ των δύο ακροτήτων.
3. Το παραμύθι δεν γνωρίζει το σύνηθες μέτρο του κοινού ανθρώπου. Δηλαδή, όλα είναι ή πολύ μεγάλα ή πολύ μικρά, ή πολύ ωραία ή πολύ άσχημα, ή πολύ καλά ή πολύ κακά, ή πολύ έξυπνα ή πολύ κουτά.

Δ.

1. Το παραμύθι δεν σκοπεύει να διδάξει ούτε να συμβουλεύσει.
2. Το παραμύθι είναι ηθικό, γιατί πηγάζει από την ηθική συνείδηση του λαού.

3. Στο τέλος του παραμυθιού υπάρχει η κάθαρση με το ευχάριστο τέλος, η αμοιβή στον καλό ήρωα και η τιμωρία στον κακό ήρωα. (Κανατσούλη,2002)

2.5 Τρόπος Διδασκαλίας του Παραμυθιού

Προκειμένου, τα παιδιά να διδαχτούν σωστά ένα παραμύθι, η νηπιαγωγός πρέπει πρώτα να καθορίσει αυτό που επιδιώκει από την διδασκαλία του παραμυθιού. Δηλαδή, η νηπιαγωγός πρέπει να ακολουθήσει τα εξής στάδια:

(Σπυροπούλου,1999).

- Σύνδεση του περιεχομένου του παραμυθιού με τα βιώματα που οι μαθητές έχουν στην καθημερινή τους ζωή, ή στην άμεση αντίληψη και επαφή με τα αντικείμενα, με τα φαινόμενα και με τις ανθρώπινες ενέργειες, στα οποία το περιεχόμενο του παραμυθιού αναφέρεται.

Έτσι, μία αλήθεια ή ένα ψέμα, μία καλή ή μία κακή συμπεριφορά, ένα ζώο ή ένα φυτό που εξαφανίζεται, συνηθισμένες εκδηλώσεις στην καθημερινή οικογενειακή, σχολική και κοινωνική ζωή των παιδιών, παρέχουν άριστες ευκαιρίες για την διδασκαλία τους. Οι δραστηριότητες με θέμα την Γλώσσα και την Μελέτη του Περιβάλλοντος δημιουργούν πολλές αφορμές και δίνουν πολλές ευκαιρίες για την διδασκαλία των παραμυθιών, σχετικών με το περιεχόμενο των αναγνωστικών κομματιών. Και γενικά, η καθημερινή σχολική ζωή των παιδιών μπορεί να δημιουργήσει βιώματα, με τα οποία μπορεί να συνδεθεί μεγάλος αριθμός παραμυθιών ψυχαγωγικού και παιδαγωγικού περιεχομένου. Η διδακτική ενέργεια, η οποία αποβλέπει στην δημιουργία της κατάλληλης διάθεσης των παιδιών για το παραμύθι, έχει μέγιστη σημασία για την επιτυχία του σκοπού της διδασκαλίας του παραμυθιού.

- Διήγηση του παραμυθιού. Η διήγηση μπορεί να γίνει είτε από την νηπιαγωγό είτε από τα παιδιά, γιατί δεν πρέπει ο δάσκαλος μόνο να διηγείται, όπως γινόταν παλαιότερα (δασκαλοκεντρικό σχολείο), αλλά κυρίως τα παιδιά για να καλλιεργείται η εκφραστική τους ικανότητα. Η διήγηση πρέπει να έχει όλα

τα προσόντα της καλής διήγησης και κυρίως να είναι εύθυμη και να τελειώνει με φυσικό τρόπο.

Για αυτό, το άτομο που διηγείται πρέπει:

1. Να γνωρίζει καλά το παραμύθι με όλες τις λεπτομέρειές του, ώστε η διήγησή του να μην παρουσιάζει επαναλήψεις, χαλαρότητα και παραλείψεις.
2. Να το βιώνει βαθιά.
3. Να δημιουργεί ευχάριστη ψυχική διάθεση στους ακροατές του.

Μετά την διήγηση επακολουθεί η κατανόηση του περιεχομένου του παραμυθιού από τα παιδιά. Με κατάλληλες ερωτήσεις και με διάλογο με την νηπιαγωγό, τα παιδιά επιδοκιμάζουν με φυσικό και με αβίαστο τρόπο κάθε καλή πράξη, αποδοκιμάζουν κάθε κακή πράξη, προβάλλουν τις απορίες τους, συζητούν πάνω στα επεισόδια και στην συνέχεια τα ζωγραφίζουν και τα δραματοποιούν.

- Εποπτικά μέσα. Το διδακτικό αξίωμα «δίδασκε εποπτικά» δίνει την δυνατότητα στην νηπιαγωγό να χρησιμοποιήσει τα άπειρα οπτικοακουστικά μέσα, που η τεχνολογική πρόοδος έχει επινοήσει στην υπηρεσία των παραμυθιών αλλά και γενικά της Λογοτεχνίας, με σκοπό να είναι πιο ελκυστικοί. Τα ίδια τα παραμύθια σε ταινίες και εικόνες με ηχητική επένδυση μπορούν να καλύπτουν την πλοκή του παραμυθιού, προσθέτοντάς του διάσταση και χρώμα, αμεσότητα και ζωντάνια.

Επίσης, είναι πολύ χαριτωμένες οι αναπαραστάσεις των παραμυθιών από τα παιδιά, που συναρπάζονται και που τις επιζητούν. Οι αναπαραστάσεις μπορεί να αναφέρονται σε ολόκληρο το περιεχόμενο του παραμυθιού ή σε μερικές σκηνές, οι οποίες να είναι οι πιο κατάλληλες για δραματοποίηση.

2.6 Είδη παραμυθιών

Μέσα στα παραμύθια, ένας ολόκληρος, πλούσιος και ζωντανός κόσμος μίας πρωτόγονης κοινωνίας κινείται, αλλά και με στοιχεία από την πολιτιστική ζωή του σήμερα. Ένας αναγνώστης συναντάει ζώα της αυλής και του βουνού, πουλιά του δάσους, ερπετά και ψάρια, δέντρα και βράχους να συμμετέχουν στην ιστορία, όχι ως

διακοσμητικά στοιχεία, αλλά ως αληθινά και ζωντανά, που «υποδύονται» κάποιον ήρωα ή παίζουν κάποιο ρόλο. Έτσι, ο αναγνώστης ανακαλύπτει μία κοινωνία να λειτουργεί με νόμους και έθιμα, που καταγράφονται ως πολιτιστικά στοιχεία και καθημερινές σκηνές του βίου. Ο άνθρωπος ζει ισότιμα στην κοινωνία αυτή μαζί με τα άλλα ζωντανά και κάποιες φορές αλλάζουν ρόλους ή αντιμάχονται. Άλλωστε, ο παμψυχισμός είναι ένα γνώρισμα των παραμυθιών και κυρίως των μαγικών παραμυθιών(Αναγνωστόπουλος,1997).

Παρακάτω παρατίθενται τα είδη των παραμυθιών ξεκινώντας από το μύθο και καταλήγοντας στο σύγχρονο παραμύθι.

Μύθοι

Ο μύθος είναι οι παραδόσεις των αρχαίων για τους θεούς και για τους ήρωες και η μυθολογία είναι η επιστήμη που τις πραγματεύεται. Ο μύθος είναι μία μικρή αλληγορική διήγηση, η οποία θέλει να διδάξει κάτι, μέσα από τον κόσμο των ανθρώπων, των ζώων και των φυτών. Συνήθως, οι μύθοι επιλέγονται για να δώσουν αυτό που θέλουν να διδάξουν με περισσότερη παραστατικότητα(Κανατσούλη,2002).

Οι κύριοι χαρακτήρες δεν είναι συνήθως ανθρώπινα όντα, αλλά έχουν συχνά ανθρώπινες στάσεις. Οι μύθοι εξηγούν την καταγωγή του κόσμου, της ανθρωπότητας, του θανάτου και επίσης εξηγούν τα χαρακτηριστικά των πουλιών, των ζώων, των γεωγραφικών τεράτων και τα φαινόμενα της φύσης. Τέλος, οι μύθοι εξιστορούν τις δραστηριότητες των θεοτήτων, τις ερωτικές υποθέσεις, τις οικογενειακές ιστορίες, τις φιλίες και τις εχθρότητες και τις νίκες και τις ήττες. Άρα, οι μύθοι είναι αιτιολογικές αφηγήσεις, οι οποίοι χρησιμοποιούν συνήθως θεούς ως πρωταγωνιστές, ώστε να εξηγήσουν την λειτουργία και το σκοπό του κόσμου.(Αυδίκος,1997)

Λαϊκό παραμύθι

Σύμφωνα με τον καθηγητή της Λαογραφίας Δημήτρη Πετρόπουλο το λαϊκό παραμύθι είναι μία φανταστική διήγηση, η οποία κινείται στον υπερφυσικό και στον μαγικό κόσμο και έχει ως σκοπό του την τέρψη όλων των ακροατών. Ο Μιχάλης Μερακλής υποστηρίζει ότι η πραγματικότητα της ζωής με την απaráβατη και με την σκληρή νομοτέλειά της καταθλίβει τους ανθρώπους και τους κάνει να λαχταρούν να ζήσουν κάποτε και δίχως αυτήν, πλάθοντας μύθους. Επίσης, σύμφωνα με τον Γεώργιο Μέγα,

τα παραμύθια έχουν σκοπό να τέρψουν τους ακροατές, χαρακτηρίζονται από το έντεχνο της διήγησης και στην πλοκή τα πρόσωπα και τα ζώα κινούνται στον μαγικό και στον φανταστικό κόσμο(Κανατσούλη,2002).

Για τους λαογράφους, το παραμύθι είναι ένα είδος λαϊκής δημιουργίας, κατά συνέπεια είναι ένα «ομαδικό» προϊόν. Αυτό σημαίνει ότι υπάρχουν οι άνθρωποι, οι οποίοι αφηγούνται ή δημιουργούν καινούργια παραμύθια, αλλά αυτό γίνεται στο πλαίσιο της συλλογικής μνήμης, χρησιμοποιώντας και αντλώντας θέματα και εκφραστικά μέσα από την ακένωτη πηγή της παράδοσης. Η παράδοση και η ομαδικότητα αποτελούν βασικά γνωρίσματα στο λαϊκό παραμύθι. Οι παραμυθιάδες δεν αφηγούνται μόνοι τους τα παραμύθια τους, αλλά αυτό γίνεται σε συγκεντρώσεις ατόμων και φυσικά υπάρχει η ανατροφοδότηση του αφηγητή με τις αντιδράσεις του ακροατηρίου του, αλλά και με την ηλικιακή ή φιλική ή κοινωνική σύνθεσή του, που καθορίζουν αποφασιστικά την πορεία του παραμυθιού, την αποδοχή του από την κοινότητα και την τελική μορφή που θα λάβει(Αυδίκος,1997).

Σύγχρονο Παραμύθι

Το σύγχρονο παραμύθι γράφεται από επώνυμους συγγραφείς και είναι ένα είδος το οποίο έχει πολύ περισσότερα προσωπικά βιώματα, σε αντίθεση με την συλλογικότητα και με την ομαδικότητα των βιωμάτων του λαϊκού παραμυθιού. Συνεπώς, «κουβαλά» όλες τις αναστολές, τους προβληματισμούς, τα συμπλέγματα και τις αμφιβολίες ενός σύγχρονου συγγραφέα(Κανατσούλη,2002).

Σήμερα, υπάρχει:

- Μία τάση απομυθοποίησης του παραμυθιού, δηλαδή περιορισμού της καλπάζουσας φαντασίας και συρρίκνωσης του έντονου μαγικού στοιχείου. Ο ρεαλισμός αποτελεί βασικό στοιχείο του σύγχρονου παραμυθιού, αν και πάντα παρουσιάζεται μέσα από κάποιο μαγικό/φανταστικό περίβλημα. Υπάρχει συγκερασμός πραγματικότητας και φαντασίας.
- Η τεχνολογία αντικαθιστά όλο και περισσότερο τα μαγικά χαλιά και τις μαγικές σκούπες.
- Οι αγριότητες και οι θηριωδίες των λαϊκών παραμυθιών αποφεύγονται.
- Η κοινωνία του σύγχρονου παραμυθιού συχνότερα προβάλλεται ως αταξική(αποφυγή ταξικής κοινωνίας).
- Το παραμύθι καλλιεργεί τον προβληματισμό πάνω σε σύγχρονα προβλήματα.

- Η αναφορά σε μύθους και σε θρύλους του λαϊκού πολιτισμού είναι πλέον ασθενική.
- Ο διδακτισμός έχει υποχωρήσει, υπάρχει διδαχή αλλά έρχεται αβίαστα.
- Τα σύγχρονα παραμύθια διατηρούν το ευτυχισμένο τέλος και την δικαίωση του καλού ήρωα/χαρακτήρα, δηλαδή ο ηθικός προσανατολισμός παραμένει ο ίδιος.
- Οι ήρωες είναι κυρίως διαστημάνθρωποι, όπως ο σούπερμαν, το ρομπότ και ο διαστημικός επιστήμονας.
- Η έκταση του σύγχρονου παραμυθιού είναι πιο σύντομη συγκριτικά με το λαϊκό παραμύθι.
- Αποφεύγεται ο σεξισμός.
- Υπάρχει χιούμορ.

Ο τόνος του είναι περισσότερο παιδικός.

Τα παραμύθια, ανάλογα με τον **κόσμο** και τις εμπνεύσεις του **περιεχομένου** τους, χωρίζονται σε τέσσερις κατηγορίες :Οι τέσσερις βασικές κατηγορίες παραμυθιών είναι:

Α) μυθικά ή εξωτικά παραμύθια-με τους δράκους, τις μάγισσες, τους αράπηδες κ.λπ. Στα μυθικά παραμύθια κυριαρχεί το εξωλογικό και ονειρικό στοιχείο. Ο ήρωας βρίσκεται αντιμέτωπος με όντα υπερφυσικά, στη δύναμη των οποίων δεν έχει να αντιτάξει παρά την παλικαριά και την εξυπνάδα. Υπάρχει ένα πλήθος παράξενων και μαγικών μορφών : ξωτικά (λάμιες, νεραΐδες, ξωθιές, μοίρες καλότυχες), δράκοι καλοί και κακοί, μάγοι, φαντάσματα. Όλα αυτά τα ασυνήθιστα πλάσματα στο δικό τους μέρος. Στο στοιχειωμένο δάσος, στη μαγεμένη βρύση, στο μαγικό βουνό, στον κρυστάλλινο πύργο, στο σκοτεινό ποτάμι και αλλού.

Β)διηγηματικά ή κοσμικά παραμύθια –που μοιάζουν με μυθιστορήματα και στηρίζονται σε διάφορα γεγονότα της ζωής και της κοινωνίας . Στα διηγηματικά παραμύθια, αν και δεν απουσιάζει εντελώς το μαγικό στοιχείο, το μοτίβο είναι προσγειωμένο στο συμβατικό κόσμο με ηθικές παραινέσεις και ανεκδοτολογικά επεισόδια. Υπάρχουν εδώ ιστορίες με πολλά τοπικά στοιχεία ανάλογα με την ιδιαιτερότητα των συνθηκών διαβίωσης σε κάθε γεωγραφικό χώρο.

Γ) θρησκευτικά ή συναξαρικά –που ανάγουν την έμπνευσή τους στη Βίβλο ή στους βίους των αγίων. Στα θρησκευτικά ή συναξαρικά παραμύθια ο Χριστός, η

Παναγία και οι Άγιοι (όπως οι αρχαίοι θεοί και ήρωες) ξανακατεβαίνουν στη γη και κουβεντιάζουν με τους ανθρώπους. Ο διάβολος, φυσικά, δε λείπει, με όλες τις πονηρές του επινοήσεις

Δ)ευτράπελα ή σατυρικά παραμύθια –που αφηγούνται με τρόπο περιπετειακό διάφορα παθήματα ανόητων ανθρώπων, τιμωρίες αλαζόνων κ.λπ. (Κανατσούλη,2002)

Κεφάλαιο 3:Κλασικά παραμύθια

Για πολλούς ειδικούς και μη, ο όρος «Παιδική Λογοτεχνία» επικεντρώνεται κυρίως σ' αυτά τα έργα που γράφτηκαν ήδη από το 18^ο αιώνα ως τις αρχές του 20^{ου} στην Ευρώπη, καθιερώθηκαν ως παιδικά και χάρις στα χρόνια που κύλησαν στο μεταξύ, πρόλαβαν να θεωρηθούν **κλασικά**. Τα έργα αυτά λειτουργούν αναγνωριστικά και συγκροτούν μια ειδική μυθολογία. Έχουν διαβαστεί από ανθρώπους διαφορετικών εθνικοτήτων, διαφορετικών γενιών ακόμη και κοινωνικοοικονομικών τάξεων. Έχουν λοιπόν όλες τις ιδιότητες του υλικού που είναι κατάλληλο για να συγκροτήσει κώδικα επικοινωνίας. Επομένως, βασικό χαρακτηριστικό των κλασικών παραμυθιών είναι η **τεράστια διάδοση** και **διαχρονικότητα** τους. Όλοι γνωρίζουν αυτά τα παραμύθια χωρίς απαραίτητα να τα έχουν διαβάσει ή να ξέρουν ακριβώς την προέλευση τους. Ουσιαστικά η γνώση του σύγχρονου ανθρώπου για το κλασικό βιβλίο διαμορφώνεται περίπου όπως η αντίστοιχη στην αρχαιότητα. Τους επικούς ήρωες και τους περισσότερους γνωστούς μύθους της ελληνικής αρχαιότητας τους ξέρουν οι πάντες, χωρίς απαραίτητα να έχουν διαβάσει τα πρωτότυπα κείμενα, ούτε τις μεταφράσεις και χωρίς να έχουν συνειδητοποιήσει από πού ακριβώς προέρχεται αυτή η εξοικείωση τους. Ίσως από κάποια διασκευή εμπεριεχόμενη σε παιδικό βιβλίο, ίσως από το σχολείο, ίσως και όχι μόνο από αυτό (Αυδίκος, 1996).

Εκτός από τεράστια διάδοση και διαχρονικότητα το κλασικού παραμυθιού ένα ακόμη βασικό χαρακτηριστικό του είναι η **κινητικότητα**. Το λογοτεχνικό κείμενο επιδέχεται αλλαγές και μεταπλάσεις έτσι ώστε να είναι κατάλληλο ανάγνωσμα για παιδιά. Άλλωστε ένα μεγάλο μέρος της κλασικής κυρίως λογοτεχνίας διασκευάζεται για να γίνει προσιτό στα παιδιά. Αποκτώντας έτσι την λεγόμενη «**παιδικότητα**» που διέπει την λογοτεχνική παραγωγή για παιδιά. Τα Ομηρικά έπη, οι κλασικοί της

αρχαιότητας, η Βίβλος ή ο Σαίξπηρ «απλοποιούνται» για να μεταμορφωθούν σε παιδικά βιβλία. Επιπλέον, η **τεράστια απορροφητικότητα** τους φανερώνει ότι ο καθοδηγητικός ρόλος των παραμυθιών ,που ήταν αυτονόητος για τους παλιότερους συγγραφείς, καθρεφτίζει το εκάστοτε σύστημα αξιών της εποχής και προβάλλει κοινωνικά πρότυπα είτε αυτό γίνεται συνειδητά είτε όχι. Όλα αυτά διαμορφωμένα μέσα από κατάλληλα παιδαγωγικά φίλτρα (Αυδίκος, 1996).

Εν κατακλείδι, το μακρόβιο, το κλασικό παιδικό βιβλίο αποτελεί βασικό συστατικό και συνεκτικό στοιχείο του σύγχρονου. Η κινητικότητα,, τεράστια διάδοση και η διαχρονικότητα που διαθέτουν ο μύθος, το παραμύθι και το κλασικό κείμενο για παιδιά προσφέρουν ένα υλικό που είναι μεν ευέλικτο, ευπροσάρμοστο και μεταπλάσιμο, αλλά που επίσης θεωρείται απόλυτα **γνωστό, αποκρυσταλλωμένο και δεδομένο** (Αυδίκος, 1996). Πολύ γνωστός συγγραφέας που έγραψε μυθιστορήματα, ποιήματα, ταξιδιωτικά βιβλία και θεατρικά έργα είναι ο Χανς Κρίστιαν Άντερσεν. Σχεδόν κανένα από τα έργα του αυτά δεν έγινε γνωστό έξω από τη χώρα του σε αντίθεση με τα παραμύθια του, που είναι από τα πιο πολυμεταφρασμένα κλασικά έργα σε όλη την ιστορία της λογοτεχνίας και ένα από αυτά τα παραμύθια χρησιμοποιήθηκε και στην τωρινή έρευνα.

Κεφάλαιο 4: Έρευνα

Στόχος της παρούσας εργασίας ,όπως αναφέρθηκε παραπάνω, είναι να εντοπίσει τα κοινωνικά στερεότυπα και οι προκαταλήψεις που υπάρχουν στα κλασικά παραμύθια καθώς και να ερευνήσει το κατά πόσο γίνονται εμφανείς στις αντιλήψεις των παιδιών. Η έρευνα βασίστηκε στα εξής **τέσσερα κλασικά παραμύθια**: η Κοκκινοσκουφίτσα, η Σταχτοπούτα, η Χιονάτη και οι εφτά νάνοι και το κοριτσάκι με τα σπίρτα.

Μέσω των παραμυθιών ανακαλύπτονται αξίες, αγκαλιάζονται ηθικές αρχές και παρουσιάζονται διάφοροι τρόποι σκέψης και τρόποι συμπεριφοράς. Με λίγα λόγια τα παραμύθια φανερώνουν αλήθειες για τον κόσμο. Δεν είναι λίγα τα παραμύθια που «κρύβουν» πολλά κοινωνικά στερεότυπα και διακρίσεις, οι οποίες συμβαίνουν καθημερινά στη ζωή μας και κανείς δεν τους δίνει κάποιες φορές την πρέπουσα σημασία. Τα παραμύθια παρέχουν στα παιδιά την ευκαιρία να αντιληφθούν ότι ο

κόσμος δεν είναι τέλειος αλλά γεμάτος δυσκολίες και διακρίσεις τις οποίες θα κληθούν να αντιμετωπίσουν. Έχοντας στο μυαλό τους οι εκπαιδευτικοί ότι οι μαθητές επηρεάζονται αρκετά από αυτά και είναι ένας εύκολος τρόπος να υιοθετήσουν στάσεις, πρότυπα, η αξιοποίηση και η ανάλυση τέτοιων παραμυθιών μέσα στην τάξη κρίνεται πολύ σημαντική. Καλλιεργείται η κριτική σκέψη των παιδιών ώστε να μην αποδέχονται λανθασμένους τρόπους συμπεριφοράς και στάσεις αλλά να διαμορφώνουν αξίες και αρχές. Με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού το παραμύθι ενισχύει τα θετικά συναισθήματα του παιδιού και εμπλουτίζει τον συναισθηματικό του κόσμο με συναισθήματα όπως συμπόνια, αλtruισμό (φιλαλληλία) προς τους συνανθρώπους του και διαμορφώνει ένα χαρακτήρα ανοιχτό και δεκτικό προς τη διαφορετικότητα του άλλου. Ταυτόχρονα το παραμύθι πληροφορεί τα παιδιά για τα κοινωνικά στερεότυπα που υπάρχουν στην κοινωνία και μπορεί να έχουν βιώσει και αυτά τα ίδια και προτείνονται με έμμεσο τρόπο διάφορες λύσεις και τρόποι συμπεριφοράς. Τα παιδιά μέσα από τα παραμύθια υιοθετούν αξίες, που έχουν σχέση με την αποδοχή της διαφορετικότητας, της δικαιοσύνης, αγάπης, συντροφικότητας διαμορφώνοντας μια υγιή προσωπικότητα για το παρόν και το μέλλον.

Επομένως, η χρήση των παραμυθιών μέσα στη σχολική τάξη και όχι μόνο αποτελεί έναν τρόπο ώστε να εισέλθουν τα παιδιά στο μυαλό και στον συναισθηματικό κόσμο του άλλου. Καλλιεργώντας ανθρώπους με αξίες και αρχές όπως η αποδοχή, ο σεβασμός, η αγάπη, η δικαιοσύνη προς τους άλλους χωρίς να δέχονται άρρηκτα ότι τους παρουσιάζεται. Δημιουργούνται σωστοί άνθρωποι που θα εξελιχθούν και θα οδηγήσουν την κοινωνία προς ένα καλύτερο αύριο.

4.1 Το δείγμα της Έρευνας

Το δείγμα της έρευνας μου αποτελούν τα παραμύθια που αναφέρθηκαν παραπάνω. Στην συνέχεια ακολουθεί μια μικρή περίληψη για το κάθε παραμύθι.

«Η Κοκκινোসκουφίτσα»:

Η Κοκκινোসκουφίτσα είναι ο χαρακτήρας του γνωστού παραμυθιού, στο οποίο ένα κοριτσάκι έρχεται αντιμέτωπο με τον κακό λύκο, καθώς πηγαίνει φαγητό στο σπίτι της άρρωστης γιαγιάς της στο δάσος. Στον δρόμο συναντά έναν λύκο ο οποίος προσπαθεί να την ξεγελάσει και την καθυστερήσει, δείχνοντάς της ένα λιβάδι με

λουλούδια για να πάει μερικά στη γιαγιά της. Η Κοκκινোসκουφίτσα είχε ξεχάσει την συμβουλή που της είχε δώσει η μαμά της πριν φύγει, να μην μιλήσει σε κανένα άγνωστο στον δρόμο της. Έτσι, εκείνος φτάνει πρώτος στη γιαγιά της, την τρώει, μα λόγω της τρομερής του πείνας την καταπίνει ζωντανή. Στην συνέχεια ο λύκος μεταμφιέζεται σαν γιαγιά της Κοκκινোসκουφίτσας, την ξεγελά και την τρώει. Στο τέλος όμως, ένας περαστικός κυνηγός φτάνει πάνω στην ώρα και βλέπει τον λύκο να ροχαλίζει στο σπίτι της γιαγιάς. Αφού άνοιξε την κοιλιά του λύκου και έσωσε την γιαγιά και την κοκκινোসκουφίτσα, γέμισε με τη βοήθεια της κοκκινোসκουφίτσας την κοιλιά του λύκου με πέτρες. Ο λύκος όταν ξύπνησε και προσπάθησε να τρέξει από το πολύ βάρος έπεσε κάτω νεκρός. Έτσι η κοκκινোসκουφίτσα πήρε το μάθημα της να μην εμπιστεύεται εύκολα ξένους .

«Η Σταχτοπούτα»:

Η Σταχτοπούτα είναι ένα κλασικό παραμύθι που αφηγείται τις περιπέτειες μια κοπέλα που την κακομεταχειρίζονται χρησιμοποιώντας την ως υπηρέτρια η κακιά μητριά της και οι αδερφές της. Κάποτε διοργανώθηκε ένας χορός στο βασιλείο και οι αδερφές της Σταχτοπούτας κατάφεραν να πάνε με τα όμορφα ρούχα τους, αλλά η καημένη η σταχτοπούτα δεν είχε τίποτα για να φορέσει. Τότε εμφανίστηκε η νεράιδα- νονά της και της μετέτρεψε τα ρούχα της σε ένα πολύ όμορφο φόρεμα μια κολοκύθα σε άμαξα και τα ποντίκια σε άλογα, έτσι ώστε να καταφέρει να πάει η Σταχτοπούτα στο χορό. Όμως την προειδοποίησε ότι πρέπει να επιστρέψει πριν τα μεσάνυχτα γιατί τότε τα μαγικά θα λυθούν. Ο πρίγκιπας εντυπωσιάστηκε από την ομορφιά της και χόρευε μαζί της όλο το βράδυ. Όταν όμως σήμανε μεσάνυχτα η Σταχτοπούτα έφυγε γρήγορα από το παλάτι για να επιστρέψει σπίτι της, όμως πάνω στη βιασύνη της έπεσε το γοβάκι της. Ο πρίγκιπας προκειμένου να τη βρει δίνει εντολές να δοκιμάσουν όλες οι κοπέλες που είναι στο παλάτι το γοβάκι και έξω από αυτό. Όμως μάταια σε καμιά δεν έκανε το γοβάκι. Τότε οι αυλικοί πήγαν και στο σπίτι της Σταχτοπούτας. Οι αδερφές της δοκίμασαν το γοβάκι αλλά μάταια. Όμως ξαφνικά η Σταχτοπούτα που τα παρακολουθούσε από μακριά όλα αυτά δοκίμασε το γοβάκι και όλοι εξεπλάγησαν για το πόσο ταίριαζε στο πόδι της. Έτσι η Σταχτοπούτα παντρεύτηκε τον πρίγκιπα και έζησαν ευτυχισμένοι.

«Η Χιονάτη και οι επτά νάνοι»:

Κάποτε μια Βασίλισσα καθώς κεντούσε τρύπησε το δάχτυλο της και τότε οι σταγόνες αίματος από το δάχτυλό της έπεσαν πάνω στο χιόνι, η βασίλισσα τότε ευχήθηκε να είχε ένα παιδί με δέρμα λευκό σαν το χιόνι, χείλη κόκκινα σαν το αίμα και μαλλιά μαύρα σαν τον έβενο. Έτσι αργότερα, γέννησε μια τέτοια κόρη, την οποία ονόμασε Χιονάτη. Δυστυχώς όμως μετά από λίγο καιρό η βασίλισσα πέθανε και ο πατέρας παντρεύτηκε μια άλλη γυναίκα όμορφη αλλά κακιά, ζηλιάρα. Αυτή η γυναίκα είχε ένα μαγικό καθρέφτη που κάθε φορά τον ρωτούσε ποια είναι πιο όμορφη. Όταν όμως ο καθρέφτης της απάντησε πως είναι η Χιονάτη τότε η ζηλία και ο φθόνος της για την κοπέλα μεγάλωνε τόσο πολύ, που έβαλε έναν κυνηγό να την πάει στο δάσος και να την σκοτώσει. Όμως ο κυνηγός την λυπήθηκε και την άφησε ελεύθερη πιστεύοντας ότι θα την φάνε τα άγρια ζώα. Η Χιονάτη για καλή της τύχη βρήκε στο δάσος ένα μικρό σπιτάκι, όπου ζούσαν επτά νάνοι, οι οποίοι συμπάθησαν τη Χιονάτη και δέχτηκαν να μείνει μαζί τους. Όταν όμως έμαθε η κακιά βασίλισσα ότι η Χιονάτη είναι ζωντανή προσπάθησε να την σκοτώσει με μια δηλητηριασμένη χτένα. Πάλι δεν τα κατάφερε. Στην τρίτη της προσπάθεια τα καταφέρνει με ένα δηλητηριασμένο μήλο. Οι νάνοι, μη μπορώντας να κάνουν κάτι για να τη συνεφέρουν, την θρήνησαν και τη έβαλαν σε ένα γυάλινο φέρετρο. Τότε πέρασε ένας πρίγκιπας και είδε την κοπέλα πόσο όμορφη ήταν και θέλησε να πάρει το φέρετρο στο παλάτι. Όμως στη διαδρομή το φέρετρο τραντάχτηκε με αποτέλεσμα να βγει το κομμάτι από το δηλητηριασμένο ήλο από το λαιμό της Χιονάτης. Εκείνη ζωντάνεψε και παντρεύτηκε το βασιλόπουλο.

«Το κοριτσάκι με τα σπέρτα»:

Είναι Παραμονή Πρωτοχρονιάς και οι δρόμοι είναι γεμάτοι με ανθρώπους βιαστικούς και φορτωμένους με ψώνια και δώρα. Σε μια γωνιά κάθεται ένα μικρό κορίτσι, ντυμένο με κουρέλια που δεν μπορούσαν να το προστατέψουν από την παγωνιά. Προσπαθούσε να πουλήσει σπέρτα για να μπορέσει να ζήσει. Κάνεις όμως δεν της έδινε σημασία. Περιπατούσε στους δρόμους μόνη και χάζευε χαρούμενες, οικογενειακές, γιορτινές στιγμές μέσα από τα τζάμια των σπιτιών που κοιτούσε φευγαλέα και προσπερνούσε. Κανένας συγγενής της δεν ζούσε. Μην αντέχοντας το κρύο, το κοριτσάκι αποφάσισε να ανάψει ένα σπέρτο, προκειμένου να ζεσταθεί. Στην λάμψη της φλόγας είδε ένα υπέροχο όραμα: χριστουγεννιάτικα, πολύχρωμα στολίδια και δώρα, αναμμένα τζάκια και ένα τραπέζι στρωμένο με κάθε είδους φαγητά. Η φλόγα έσβησε και μαζί με αυτή εξαφανίστηκε και το όραμα. Ανάβει και δεύτερο σπέρτο και βλέπει την αγαπημένη της γιαγιά. Για να μην χαθεί η μορφή της ανάβει

και τρίτο προσπαθώντας να διατηρήσει την μορφή της γριάς γυναίκας όσο περισσότερο μπορούσε. Η γιαγιά φαινόταν να απλώνει το χέρι της και της υπόσχεται ότι θα την έπαιρνε μαζί της σε ένα μέρος που δεν θα ένιωθε πια κρύο, λύπη ή πείνα. Εκείνη χαμογέλασε και έπιασε ευτυχισμένη το χέρι της γιαγιάς της. Το επόμενο πρωινό το κοριτσάκι δεν ζούσε εξαιτίας του κρύου.

4.2 πληθυσμός της έρευνας

Στα πλαίσια του συλλόγου Μοναστηριωτών και των περίξ εν Φλωρίνη «Η ΕΛΠΙΣ» πραγματοποιήθηκε μια δράση στην οποία συμμετείχε εθελοντικά η επιβλέπουσα καθηγήτρια μου, κυρία Δ. Κωτσαλίδου, στην οποία θέλησα να πάρω μέρος και εγώ. Στόχος μου ήταν η απόκτηση μιας επιπλέον εμπειρίας πάνω στο αντικείμενο μου αλλά και η πραγματοποίηση της έρευνας που ήταν απαραίτητη για την εκπόνηση της πτυχιακής μου εργασίας. Η δράση αυτή αφορούσε την δημιουργική απασχόληση παιδιών (νηπιακής ηλικίας έως και πρώτων τάξεων του δημοτικού) με βάση το παραμύθι και δραστηριότητες σχετικές με αυτό. Έτσι λοιπόν στην διάρκεια ενός σχολικού έτους τα παιδιά ερχόντουσαν μια φορά την εβδομάδα, για δύο ώρες για να ψυχαγωγηθούν αλλά παράλληλα και να διδαχθούν μέσα από τα κλασικά παραμύθια.

Ο πληθυσμός της έρευνας δηλαδή ο αριθμός των παιδιών που συμμετείχαν στο «παραμύθι» ήταν 19, εκ των οποίων τα 12 ήταν κορίτσια και τα 7 αγόρια. Τα 5 που πηγαίνουν Α δημοτικού είναι τα ηλικιακά μεγαλύτερα του τμήματος, 2 πηγαίνουν Β δημοτικού και ένα μικρό νήπιο ενώ όλα τα υπόλοιπα είναι νήπια.

Αξίζει να αναφερθεί ότι ο συγκεκριμένος αριθμός δεν ήταν πάντα σταθερός καθώς πολλές φορές απουσίαζαν αρκετά παιδιά ενώ άλλες φορές καλούσαν και φίλους τους με συνέπεια να πληθαίνουν. Όπως επίσης, ότι όλα τα παιδιά μένουν στην ίδια πόλη, την Φλώρινα, και κάποια τυχάνει να είναι ήδη συμμαθητές, φίλοι ή συγγενείς. Επομένως, η γνωριμία και η προσαρμογή τους δεν ήταν ιδιαίτερα δύσκολη καθώς πολλά γνωριζόντουσαν ήδη.

4.3 Δεδομένα της έρευνας

Τα τέσσερα κλασικά παραμύθια που χρησιμοποιήθηκαν στην έρευνα, η κοκκίνοσκουφίτσα, η Σταχτοπούτα, η Χιονάτη και οι επτά νάνοι και το Κοριτσάκι με τα σπύρτα, είναι φορείς διάφορων κοινωνικών στερεοτύπων και προκαταλήψεων τα οποία γίνονται ευδιάκριτα μέσα από μια μικρή ανάλυση των παραμυθιών. Επομένως, παρουσιάζεται ένα ευρύ φάσμα στερεοτύπων και ιδεών, τα οποία θα εντοπιστούν αν υπάρχουν στις απόψεις των συγκεκριμένων παιδιών, μέσα από την κριτική ανάγνωση και δραματοποίηση των παραμυθιών. Οι ιστορίες των παραμυθιών εκτυλίσσονταν σ' έναν κόσμο φανταστικό, μαγικό, όπου κυρίαρχο ήταν το υπερφυσικό στοιχείο, αλλά παράλληλα θίγονταν ζητήματα άκρως ρεαλιστικά, διαχρονικά και πανανθρώπινα. Σ' αυτό τον μη πραγματικό κόσμο ο ήρωας καλούνταν να αντιμετωπίσει – όπως και στην πραγματική ζωή- εμπόδια και δυσκολίες, και να αγωνιστεί προκειμένου να ζήσει ευτυχισμένος.

Μέσω του παραμυθιού το παιδί μεταφέρεται σε ένα διαφορετικό κόσμο, στον οποίο «βιώνει» την ηθική σύγκρουση ανάμεσα στο **καλό και το κακό**, το επιτρεπτό και το απαγορευμένο, το θάρρος και τη δειλία, την εξυπνάδα και την εφευρετικότητα ενάντια στη δύναμη και την πανουργία. Μέσα σε αυτόν τον «αρχετυπικό» κόσμο το παιδί μπορεί να κάνει σκέψεις και να εκφράσει επιθυμίες και συναισθήματα που ίσως δεν είναι αποδεκτά στην πραγματικότητα.

Παράλληλα, όμως, το παραμύθι αντανακλά τους κυρίαρχους κοινωνικούς και ηθικούς κανόνες και αξίες και τις επικρατούσες αντιλήψεις και προσδοκίες για το τί σημαίνει να είναι κανείς **άντρας ή γυναίκα**, διαφορετικός, ξένος ή ανάπηρος · πώς αναμένεται αυτοί να συμπεριφέρονται και τί ρόλους να παίζουν. Οι πράξεις και οι αντιδράσεις των χαρακτήρων των παραμυθιών διαμορφώνουν πρότυπα συμπεριφοράς, που ασκούν επίδραση στο παιδί. Φαίνεται, λοιπόν, ότι τα παραμύθια αποτελούν κατάλληλο πεδίο για να διερευνήσει κανείς τα στερεότυπα που επικρατούν σε διάφορες εποχές, πολιτισμούς και κοινωνίες. Πράγματι, το ζήτημα αυτό αποτέλεσε το αντικείμενο πολυάριθμων μελετών τα τελευταία πενήντα χρόνια. Υποστηρίχθηκε συγκεκριμένα, ότι η γυναίκα στο παραμύθι παρουσιάζεται να έχει πιο παθητική **θέση και ρόλο** συγκριτικά με τον άντρα. Ως θετικά χαρακτηριστικά της προβάλλονται κυρίως η καλοσύνη, η υπακοή, η ευαισθησία της. Είναι ευάλωτη,

εύθραυστη και έχει ανάγκη έναν άντρα για να την προστατεύει. Ονειρεύεται να ερωτευθεί και να κάνει οικογένεια. Στοιχείο που την κάνει να ξεχωρίζει είναι η ομορφιά της, ενώ σπάνια γίνεται λόγος για τις πνευματικές της ικανότητες ή την ευφυΐα της. Οι δε **μητρίες** εμφανίζονται να είναι φθονερές, πανούργες γυναίκες- συχνά και μάγισσες- που θέλουν το κακό της ηρωίδας- θετής τους κόρης.

Οι άντρες, αντίθετα, προβάλλονται κυρίως ως ανεξάρτητοι, έξυπνοι, δραστήριοι, δυναμικοί, θαρραλέοι, γενναίοι. Είναι η δική τους παρέμβαση που θα φέρει τη λύση του προβλήματος, είναι εκείνοι που θα σώσουν την κοπέλα που βρίσκεται σε κίνδυνο. Τα άτομα με αναπηρία πολύ συχνά παρουσιάζονται με τέτοιο τρόπο, ώστε προκαλούν την αποστροφή ή και το φόβο στα μικρά παιδιά. Επίσης μια στερεοτυπική αντίληψη φαίνεται να υπάρχει και στο κομμάτι της **ηλικίας**. Ο νέος συχνά είναι ο δυνατός σε αντίθεση με τον γηραιότερο που είναι αδύναμος.

Πολύς λόγος έχει γίνει και για τον τρόπο που προβάλλονται άγρια ζώα όπως ο **λύκος**, ο οποίος κατέχει σε πάρα πολλά παραμύθια το ρόλο του κακού, καλλιεργώντας έτσι τον φόβο.

Επομένως, η έρευνα αυτή εστίασε στους εξής άξονες:

- η θέση και ο ρόλος της γυναίκας και του άντρα αντίστοιχα,
- ο γάμος,
- το καλό και το κακό (λύκος,μητριά),
- η ηλικία (γιαγιά)

Κάνοντας μια σύντομη ανάλυση στα τέσσερα αυτά παραμύθια εντοπίστηκαν τα στερεότυπα και οι προκαταλήψεις που εμφανίζονται λαμβάνοντας υπ' όψιν τους παραπάνω άξονες.

« **Η κοκκινοσκουφίτσα** »

Σε αυτό το παραμύθι είναι φανερό ότι τονίζεται ιδιαίτερα η έννοια του καλού και του κακού και το πώς πολλές φορές παίρνουμε ως δεδομένο το ποιοι είναι καλοί και ποιοι κακοί επηρεαζόμενοι από τις κοινωνικές συμβάσεις και στάσεις που επικρατούν για να κρίνουμε τους άλλους ανθρώπους. Εδώ κακός παρουσιάζεται ο λύκος που τρώει την γιαγιά και την Κοκκινοσκουφίτσα. Ακόμη ένα κοινωνικό στερεότυπο, που ενυπάρχει στο παραμύθι είναι αυτό των δύο φύλων. Σύμφωνα με αυτό το γυναικείο

φύλο παρουσιάζεται αδύναμο και μη ικανό να ανταπεξέρθει σε δύσκολες καταστάσεις χωρίς τη βοήθεια του δυναμικού και γενναίου αρσενικού φύλου- όπως στην περίπτωση της κοκκινোসκουφίτσας και της γιαγιά της που δεν θα γλίτωναν από τον λύκο αν δεν εμφανίζονταν «σαν από μηχανής θεός» ο γενναίος κυνηγός ώστε να δώσει ένα αίσιο τέλος στην ιστορία. Τέλος στο παραμύθι υπάρχουν στερεοτυπικές αντιλήψεις για την ηλικία (γέρος-νέος) όπου ο μεγαλύτερος σε ηλικία παρουσιάζεται αδύναμος, χωρίς ενεργό ρόλο στο παραμύθι σε αντίθεση με το νέο. Η γιαγιά είναι άρρωστη και ανήμπορη, περιμένει την εγγονή της να την φροντίσει και γίνεται το πρώτο θύμα του λύκου.

Η Σταχτοπούτα

Στο συγκεκριμένο παραμύθι το κοινωνικό στερεότυπο που τίθεται είναι οι διακρίσεις που γίνονται σχετικά με τις διάφορες κοινωνικές τάξεις στις οποίες ανήκουν οι άνθρωποι. Στην περίπτωση της Σταχτοπούτας, που από το όνομά της και μόνο αντιλαμβανόμαστε την κοινωνική τάξη στην οποία ανήκει και από τον τρόπο που τις συμπεριφέρονται η μητριά και οι αδερφές της γίνονται φανερές οι ιδεολογίες και στερεοτυπικές αντιλήψεις για τις κοινωνικές τάξεις. Εντοπίζεται έντονα το στοιχείο της αντίθεσης του καλού και του κακού ανάμεσα στην Σταχτοπούτα και στην μητριά με τις αδελφές της. Όπως επίσης και το κοινωνικό στερεότυπο με άξονα το φύλο, που δείχνει τις αδελφές της να περιμένουν τον χορό για να γνωρίσουν τον κατάλληλο-ιδανικό πρίγκιπα που θα τις παντρευτεί. Ακόμα και στο τέλος του παραμυθιού ο πρίγκιπας φαίνεται να σώζει την Σταχτοπούτα από τα δεινά της στο σπίτι της μητριάς, της ζητάει να παντρευτούν και να ζήσουν ευτυχισμένοι στο παλάτι του δικαιώνοντας κατά κάποιον τρόπο την Σταχτοπούτα και κατατροπώνοντας τις αδελφές της. Επομένως, και εδώ ο άντρας του παραμυθιού παρουσιάζεται ως σωτήρας της γυναίκας, όπως και ο κυνηγός στο παραπάνω παραμύθι, και δίνει την λύση για ένα ευχάριστο τέλος στο παραμύθι.

«Η Χιονάτη και οι επτά νάνοι»

«Η Χιονάτη και οι επτά νάνοι» είναι ένα ακόμη παραμύθι που μέσα από την ανάλυση του φανερώνονται τα κοινωνικά στερεότυπα που περιέχει όπως η μεγάλη σημασία στην εξωτερική εμφάνιση σε συνδυασμό με την ηλικία, βλέποντας το παράδειγμα της Βασίλισσας, η οποία ήταν πιο μεγάλη σε ηλικία από τη Χιονάτη και γι αυτό τον λόγο

δεν ένιωθε πιο όμορφη. Ενυπάρχει πάλι η αναλογία του καλού- κακού ανάμεσα στην αθώα Χιονάτη και στην Βασίλισσα-μητριά της που θέλει να την σκοτώσει επινοώντας κάθε φορά ένα καινούργιο σχέδιο. Επιπλέον, όλοι οι αντρικοί ρόλοι του παραμυθιού λειτουργούν προστατευτικά για την Χιονάτη. Οι νάνοι φαίνεται να της προσφέρουν στέγη και ασφάλεια όταν εκείνη κατέφυγε στο σπίτι τους, ο κυνηγός δεν την σκοτώνει και καταστρώνει μαζί της σχέδιο για να μην το μάθει η Βασίλισσα και το βασιλόπουλο επιθυμεί να την πάρει στο παλάτι του για να την σώσει και να ζήσουν μαζί. Η Χιονάτη σε καμία από τις παραπάνω ενέργειες δεν παρουσιάζεται να παίρνει πρωτοβουλία για την διάσωση της, αντιθέτως παρουσιάζεται παθητική. Τέλος, αξίζει να αναφερθεί ότι η θέση της Χιονάτης φαίνεται να είναι στο σπίτι των νάνων και να τους φροντίζει όσο εκείνοι είναι στην δουλειά. Αυτό ίσως είναι ένα ακόμη στερεοτυπικό στοιχείο που δείχνει την θέση της γυναίκας και τον αντίστοιχο ρόλο το άντρα.

«Το κοριτσάκι με τα σπέρτα»

Στο τελευταίο παραμύθι δεν εντοπίζονται οι αναλογίες καλού-κακού καθώς η πρωταγωνίστρια δεν απειλείται από κάποιον κακό αλλά έχει να αντιμετωπίσει το κρύο και τις κακουχίες. Επίσης, δεν εντοπίζονται στερεότυπα του φύλου ούτε ηλικίας. Αυτά τα χαρακτηριστικά είναι που το διαφοροποιούν από τα παραπάνω παραμύθια που όπως έδειξε η ανάλυση τους έχουν πολλά κοινά. Το συγκεκριμένο είναι ένα παραμύθι ευαισθητοποίησης με αφορμή τις γιορτινές μέρες των Χριστουγέννων. Τονίζεται η στάση των ατόμων με κάποιο οικονομικό κεφάλαιο σε αντίθεση με την στάση των οικονομικά ασθενέστερων και οι συνέπειες της. Το τέλος του δεν είναι αισιόδοξο καθώς το κοριτσάκι πεθαίνει από το κρύο. Το ενδιαφέρον σε αυτό το παραμύθι είναι η αντιμετώπιση που είχαν τα παιδιά μόλις άκουσαν το τέλος του και αυτό ήταν το βασικό κριτήριο επιλογής του για την έρευνα.

Κεφάλαιο 5: Η παρέμβαση

Σε όλα τα παραμύθια ακολουθήθηκε ο ίδιος τρόπος προσέγγισης, τον οποίο θα ήταν πιο λειτουργικό να τον χωρίσουμε σε στάδια. Παρακάτω παρουσιάζονται τα εξής στάδια:

1^ο στάδιο: Δραματοποίηση του παραμυθιού.

Η κ. Κωτσαλίδου δραματοποίησε το κάθε παραμύθι έτσι ώστε να είναι γίνει πιο παραστατικό και ενδιαφέρον για τα παιδιά. Έτσι κατάφερε να τραβήξει την προσοχή όλων των παιδιών παρά την διαφορά ηλικίας, συνεπώς και εμπειριών. Σε αυτό το στάδιο συμμετείχα ενεργά και εγώ αναλαμβάνοντας σε κάθε παραμύθι βασικούς ρόλους. Τα υλικά για την δραματοποίηση είτε τα προμηθευόμασταν από τον σύλλογο, είτε από διάφορα αντικείμενα που μπορεί να βρίσκαμε στην αίθουσα του συλλόγου και τα μετατρέπαμε, είτε ήταν υλικά από την προσωπική συλλογή της κ. Κωτσαλίδου.

2^ο στάδιο: Δραματοποίηση του παραμυθιού από τα ίδια τα παιδιά

Σε αυτό το στάδιο καλείται κάθε παιδί χωριστά να επιλέξει τον αγαπημένο του ρόλο ή «σκηνή» του παραμυθιού και στην συνέχεια να το δραματοποιήσει μπροστά στα υπόλοιπα παιδιά. Παρατηρήθηκε ότι όλα τα παιδιά ανυπομονούσαν για να έρθει η σειρά τους και τα περισσότερα προσπαθούσαν να αποδώσουν τον ρόλο τους όσο πιο παραστατικά μπορούσαν. Σε κάποια παραμύθια δόθηκε ένα διαφορετικό τέλος από τα παιδιά.

3^ο στάδιο: εικαστική απόδοση των αγαπημένων «σκηνών»

Στο τρίτο και τελευταίο στάδιο κάθε παιδί ζωγραφίζει τι του άρεσε περισσότερο από το παραμύθι ή τι του έκανε εντύπωση

Σύμφωνα με τα τρία αυτά στάδια αλλά και λαμβάνοντας υπ' όψιν τους παραπάνω άξονες που αναλύθηκαν ακολουθεί η διερεύνηση των απόψεων των παιδιών σε κάθε παραμύθι.

5.1«Η Κοκκινοσκουφίτσα»

Τα σημεία που φάνηκε να έκαναν εντύπωση στα παιδιά, κρίνοντας με βάση την επιλογή της δραματοποίησης αλλά και της εικαστικής απόδοσης, είναι όταν ο **κυνηγός σκοτώνει τον λύκο** και σώζει την κοκκινοσκουφίτσα και την γιαγιά και όταν **η κοκκινοσκουφίτσα μαζεύει λουλούδια**. Αξίζει να αναφερθεί σε αυτό το σημείο ότι, κατά την διάρκεια που η Κοκκινοσκουφίτσα μάζευε λουλούδια, όλοι μαζί τραγουδούσαμε το εξής:

«Κοκκινσκουφίτσα με κόκκινο σκουφάκι και την μέρτα δώρο της γιαγιάς,

Μαρμελάδα σύκο έχει μες στο καλάθι, να το πάει της άρρωστης γιαγιάς»

Κατά την διάρκεια της δραματοποίησης από την κ.Κωτσαλίδου και εμένα, τα παιδιά φάνηκε να δείχνουν αμείωτο ενδιαφέρον για τον **λύκο** αλλά και να μην υποστηρίζουν τις πράξεις του. Καταγράφοντας στην συνέχεια τις απόψεις τους για το πώς φαντάζονται το λύκο τα περισσότερα υποστήριξαν ότι ο λύκος είναι κακός ενώ ορισμένα (6 από τα 18) ότι τον φαντάζονται καλό. Κάποιες από τις απαντήσεις ήταν οι εξής:

- αγόρι, Α΄ Δημοτικού: «Είναι γκρι, με πολύ τρίχωμα, χνουδωτή ουρά, κοφτερά νύχια, μακριά αυτιά. Είναι κακός γιατί οι κυνηγοί ήθελαν να σκοτώσουν τον φίλο του τον τάρανδο.»
- κορίτσι, Β΄ Δημοτικού: « Χνουδωτό τρίχωμα, τέσσερα πόδια, γαμψά νύχια, καλή όσφρηση, φουντωτή ουρά, έχει ψείρες, γκριζόμαυρο τρίχωμα, καλή ακοή, καλή όσφρηση, τρέχει γρήγορα, είναι φίλος με την κότα.»
- κορίτσι, νήπιο: « Μυτερά αυτιά, μεγάλη μύτη, κοφτερά δόντια, γουρλωτά μάτια, τέσσερα πόδια. Έχει φίλο τον ασβό, το σκουλήκι, τον γυμνοσάλιαγκα. Τρώει τους κακούς λύκους!»
- αγόρι, μικρό νήπιο: «Ο λύκος είναι κακός όταν έχει χιόνι, όταν έχει ήλιο γίνεται καλός!»
- κορίτσι, νήπιο: «Τριχωτός, έχει μεγάλα αυτιά, κοφτερά δόντια, μεγάλη μύτη, γουρλωτά μάτια. Είναι κακός, τρώει τους ανθρώπους»

Οι απόψεις των παιδιών για την **γιαγιά** φάνηκε να είναι πιο ξεκάθαρες. Την φαντάζονται σαν την γιαγιά της Κοκκινোসκουφίτσας, άρρωστη στο κρεβάτι, χωρίς κάποιον ενεργό ρόλο ή σαν την δική τους την γιαγιά. Μερικές από τις απόψεις είναι οι εξής:

- αγόρι, Α΄ Δημοτικού: «Φοράει παντόφλες, έχει άσπρα μαλλιά, ζει μόνη στο σπίτι, άρρωστη.»
- κορίτσι, νήπιο: «Χρωματιστή μπλούζα, μπλε παντελόνι, ροζ παπούτσια, ξανθά μαλλιά. Έχει ένα χνουδωτό σκυλάκι και το στολίζει και του βάζει τα μάτια. Ο παππούς μιλάει με κλειστά μάτια, έχει ένα εργαστήριο πολύ μεγάλο και βγάζει πολλά λεφτά.»
- κορίτσι, Α΄ Δημοτικού: «Έχει μωβ καπέλο, καφέ παντόφλες. Άσπρα και μαύρα μαλλιά σαν την δικιάς μου, όμορφο και μεγάλο σπίτι. Ζει με τον παππού και τον εγγονό της.»
- κορίτσι, Β΄ Δημοτικού: «Έχει γκρι μαλλιά, κοντά σγουρά, κόκκινο πουλόβερ, μωβ φούστα, μωβ παπούτσια, περιμένει την Κοκκίνοσκουφίτσα στο κρεβάτι και είναι καλή μαγείρισσα.»
- αγόρι, νήπιο: «Έχει κόκκινα μαλλιά, πράσινο σπίτι, μωβ ρούχα. Έχει παρέα τον παππού και δύο παιδιά και δύο εγγόνια που ζουν μαζί και τα προσέχει.»

Σχετικά με τον **κυνηγό** φάνηκε να υποστηρίζουν την πράξη του και χάρηκαν με το ευτυχισμένο τέλος που έφερε στο παραμύθι σώζοντας τις δύο γυναίκες, γεγονός που αποδεικνύεται από τις ζωγραφιές των παιδιών. Σε όλες τις ζωγραφιές παρουσιάζεται ο κυνηγός να σκοτώνει τον λύκο.

5.2 « Η Σταχτοπούτα»

Στην **δραματοποίηση** του παραμυθιού οι ρόλοι μοιράστηκαν λίγο διαφορετικά καθώς η κ. Κωτσαλίδου είχε τον ρόλο της κακίας μητριάς, εγώ της Σταχτοπούτας και του πρίγκιπα ένα από τα λιγοστά αγόρια που παρευρίσκονταν εκείνη την ημέρα. Από την δραματοποίηση που ακολούθησε από τα ίδια τα παιδιά αργότερα φάνηκε να ξεχωρίζουν το στάδιο που η καλή νεράιδα- νονά της Σταχτοπούτα πραγματοποιεί τις απαραίτητες **μεταμορφώσεις** ώστε να πάει και η Σταχτοπούτα στον χορό και το ευτυχισμένο τέλος. Πιο συγκεκριμένα, τόσο τα κορίτσια όσο και τα αγόρια θέλησαν να αναλάβουν τον ρόλο της νονάς, μεταμόρφωσαν την κολοκύθα σε άμαξα, τα ποντίκια σε άλογα και έντυσαν την Σταχτοπούτα όπως την φανταζόντουσαν. Το δεύτερο μέρος που εστίασαν, κυρίως τα κορίτσια του εργαστηρίου, ήταν όταν ο **πρίγκιπας παντρεύεται την Σταχτοπούτα** και χορεύουν μαζί.

Μετά την δραματοποίηση δεν πραγματοποιήθηκε η προβλεπόμενη εικαστική διαδικασία όπως στην «Κοκκινοσκουφίτσα». Αντι αυτού τα παιδιά έδωσαν ένα δικό τους **τέλος στο παραμύθι διαφορετικό** από το συνηθισμένο. Αρχικά, πραγματοποιήθηκε ψηφοφορία, το κάθε μέλος του παιδικού εργαστηρίου είπε την γνώμη του. Πολλές από τις απόψεις των παιδιών διαπιστώθηκε πως ήταν κοινές. Αυτή που επικράτησε ήταν η εξής: Η Σταχτοπούτα θέλησε να συγχωρήσει την μητριά της και τις αδελφές της. Μάλιστα, ο πρίγκιπας γνώρισε τους δύο φίλους του στις κοπέλες και πήγαν όλοι μαζί στον γάμο του πρίγκιπα και της Σταχτοπούτας. Τα παιδιά σχημάτισαν ζευγάρια και χόρεψαν όπως θα έκαναν και τα ζευγάρια του παραμυθιού.

Το ενδιαφέρον σε αυτό το παραμύθι είναι το τέλος που επέλεξαν τα παιδιά. Φαίνεται η στερεοτυπική αντίληψη για τον **ρόλο του άντρα** που και σε αυτή την περίπτωση έχει προστατευτικό και δυναμικό χαρακτήρα σε αντίθεση με την Σταχτοπούτα. Η ίδια στο παραμύθι είναι ένας καθρέφτης των εκάστοτε κοινωνικών συνθηκών γεγονός που δεν άλλαξε και στο τέλος που επιλέχθηκε από τα παιδιά. Ο **ρόλος της νεαρής κοπέλας** πάλι είναι παθητικός εστιάζοντας μόνο στην μεγαλοκαρδία που έδειξε στην μητριά της και στις αδελφές της. Επιπλέον, για ακόμα μια φορά φανερώνεται ένα στοιχείο για την θέση και το ρόλο της γυναίκας εφόσον οι δύο κοπέλες οι οποίες ανυπομονούσαν να γνωρίσουν και να παντρευτούν τον πρίγκιπα τελικά με το νέο τέλος που δόθηκε όντως επιτεύχθηκε ο μοναδικός τους στόχος.

Τέλος, είναι απαραίτητο να αναφερθεί και ο ρόλος της κακιάς μητριάς πριν και μετά την εναλλακτική πρόταση των παιδιών. Αρχικά, έδειξαν να τους τραβά το ενδιαφέρον και να ευχαριστούνται την δραματοποίηση και στην συνέχεια να τροποποιούν την κατάσταση σε καλή κάνοντας τις σχέσεις μεταξύ Σταχτοπούτας και μητριάς πιο ευνοϊκές. Το ίδιο ισχύει και για τις αδελφές. Ωστόσο, δεν μετέτρεψαν την κακία μητριά σε καλή.

5.3 «Η Χιονάτη και οι επτά νάνοι»

Το πρώτο σημείο που ξεχώρισαν τα παιδιά κατά την διάρκεια της δραματοποίησης ήταν όταν η κακιά βασίλισσα-μητριά της Χιονάτης κοιτάζει τον καθρέφτη της και το ρωτά με τα εξής λόγια: «Καθρέφτη, καθρεφτάκι μου ποια είναι η ομορφότερη γυναίκα σε όλο το βασίλειο;» και η βασίλισσα εκνευρίζεται με την απάντηση και σπάει τον καθρέφτη. Όπως φάνηκε και στην δική τους θεατρική δραματοποίηση αρκετά ήταν τα παιδιά που επέλεξαν να μιμηθούν την αντίστοιχη σκηνή. Δεύτερο

σημείο που ήταν εξίσου ξεχωριστό για τα παιδιά ήταν όταν ο πρίγκιπας θέλησε να βοηθήσει την Χιονάτη παίρνοντας την στο παλάτι του.

Στο δεύτερο στάδιο, της **δραματοποίησης από τα ίδια τα παιδιά, το τέλος διαφοροποιήθηκε**. Αυτή την φορά δεν υπήρξε κάποια ανατρεπτική αλλαγή όπως στο παραμύθι της Σταχτοπούτας. Σύμφωνα με την ιστορία του παραμυθιού το μήλο βγαίνει από τον λαιμό της Χιονάτης κατά την μεταφορά της στο παλάτι του πρίγκιπα. Τα παιδιά επέλεξαν το πριγκιπόπουλο να φιλάει την Χιονάτη και εκείνη να ανοίγει τα μάτια της, ζητώντας την στην συνέχεια σε γάμο. Επομένως, γίνεται αντιληπτό ότι και σε αυτό το παραμύθι οι απόψεις των παιδιών λειτουργούν στερεοτυπικά. Το πριγκιπόπουλο σώζει για ακόμα μια φορά την πρωταγωνίστρια του παραμυθιού, την οποία δεν γνωρίζει. Η εικόνα της νεαρής κοπέλας είναι εστιασμένη στα εξωτερικά χαρακτηριστικά της και την ομορφιά της χωρίς να αναφέρονται τα πνευματικά της προσόντα ή κάποιο στοιχείο του χαρακτήρα της

Στο τρίτο στάδιο πραγματοποιήθηκε η εικαστική απόδοση του παραμυθιού όπως το φαντάστηκαν. Τα παιδιά ζωγράρισαν τις σκηνές που τους έκαναν εντύπωση και τους άρεσαν περισσότερο. Στις ζωγραφιές των παιδιών φαίνεται η αντίθεση **καλού-κακού**. Στην φαντασία των παιδιών η μητριά παραμένει κακιά και προσπαθεί να βρει τρόπους να σκοτώσει την Χιονάτη.

5.4 «Το κοριτσάκι με τα σπέρτα»

Όπως αναφέρθηκε στην ανάλυση των παραμυθιών του προηγούμενου κεφαλαίου όλο το παραμύθι και ειδικά το τέλος του διαφέρει από τα άλλα παραμύθια. Αρχικά, πραγματοποιήθηκε η **δραματοποίηση** του πρώτου σταδίου. Τα παιδιά παρακολουθούσαν με μεγάλη προσοχή και έδειχναν περιέργεια για τα οράματα που εμφανιζόντουσαν κάθε φορά που το κοριτσάκι άναβε κάθε σπέρτο. Ωστόσο δεν φάνηκε να τους χαροποιεί ιδιαίτερα η κατάληξη του παραμυθιού και αποφασίσαμε να δώσουμε ένα **διαφορετικό, αισιόδοξο και χαρούμενο τέλος**.

Στο τέλος του κλασικού παραμυθιού το κοριτσάκι πεθαίνει από το κρύο. Σύμφωνα με νέο τέλος, τα ίδια τα παιδιά καλούν το ασθενοφόρο για να οδηγηθεί στο νοσοκομείο το κοριτσάκι. Εκεί συνέρχεται με την βοήθεια ενός γιατρού, ερωτεύονται και ο γιατρός της κάνει πρόταση γάμου. Τα παιδιά συμμετείχαν ενεργά στην **δραματοποίηση**. Κάποια κάλεσαν το ασθενοφόρο, προσπαθώντας να δώσουν σωστά τα στοιχεία, ένα αγόρι υποδύθηκε τον γιατρό και όλοι ήταν καλεσμένοι στο γάμο.

Ακολούθησε το τρίτο και τελευταίο στάδιο που κάθε παιδί έπρεπε να **ζωγραφίσει** τι του άρεσε πιο πολύ από όλο το παραμύθι. Τα παιδιά ξεχώρισαν το τελευταίο κομμάτι (του γάμου) στο οποίο και είχαν δραστική συμμετοχή. Το κοινό με όλα τα παραπάνω τα παραμύθια ήταν ότι και σε αυτή την περίπτωση τα στερεότυπα και οι προκαταλήψεις ήταν εμφανείς στις απόψεις των παιδιών. Ο γιατρός έσωσε το κοριτσάκι με τα σπέρτα, όπως έσωσε ο κυνηγός την Κοκκινοσκουφίτσα και ο πρίγκιπας την Σταχτοπούτα και την Χιονάτη.

Κεφάλαιο 6: Συμπεράσματα

Με βάση την παραπάνω έρευνα καταλήξαμε σε κάποια πορίσματα για τις αντιλήψεις των παιδιών σχετικά με την στερεοτυπική παρουσίαση των ηρώων στα συγκεκριμένα κλασικά παραμύθια. Διαπιστώθηκε ότι οι απόψεις των παιδιών ενέχουν στερεότυπα και προκαταλήψεις. Αυτό φάνηκε και στο στάδιο της δραματοποίησης του παραμυθιού και στην εικαστική απόδοση καθώς και στην επινόηση ενός διαφορετικού τέλους. Πιο συγκεκριμένα και σύμφωνα με τους τέσσερις άξονες που ορίστηκαν οδηγηθήκαμε στα εξής συμπεράσματα:

- Λύκος: Τα παιδιά φαίνεται να είναι προδιαθετημένα να συμβολίζουν τον λύκο με το κακό και τους κινδύνους που υπάρχουν γενικότερα. Τα κλασικά παραμύθια με τα οποία έχουν μια πρώτη επαφή από νηπιακή ηλικία, ίσως και λίγο νωρίτερα, επηρέασαν αυτή την στάση. Ωστόσο αρκετά παιδιά φαντάστηκαν τον λύκο καλό γεγονός που ανατρέπει την στερεοτυπική αντίληψη για τον ρόλο του. Φαίνεται ότι τα παιδιά δεν έχουν πραγματική ανάγκη να απενοχοποιήσουν τον λύκο.

- Μητριά: ένας ακόμα «κακός» ρόλος που θέλει να βλάψει συνήθως την πρωταγωνίστρια προξενώντας της διάφορα δεινά. Αυτή την στερεοτυπική αντίληψη επιβεβαιώνουν και απόψεις των παιδιών για το πώς φαντάζονται την μητριά στα παραμύθια. Το μόνο βέβαιο είναι ότι τα παιδιά δε θα πάγουν ποτέ να ταυτίζονται με τους καλούς ήρωες των παραμυθιών, λόγω της ανάγκης που τους καλλιεργείται – από νηπιακή ηλικία – να χαρακτηρίζονται ως φρόνιμα και ευγενικά.

Στα σύγχρονα παραμύθια έχει αρχίσει να ανατρέπεται η εικόνα των «κακών» τόσο της μητριάς όσο και του λύκου. Παρουσιάζονται οι καταστάσεις και από την δική τους οπτική γεφυρώνοντας έτσι τα στερεότυπα και τις προκαταλήψεις που προέκυπταν από τα κλασικά παραμύθια

- Ο ρόλος του άντρα: Οι αντιλήψεις των παιδιών τείνουν να συμφωνούν με αυτές που προβάλλουν τα παραμύθια. Σε κάθε περίπτωση ο άντρας παρουσιάζεται ως σωτήρας των αδυνάτων στην πιο κρίσιμη στιγμή. Ακόμα και στο τελευταίο παραμύθι που δεν υπήρχε σαν ήρωας τα ίδια τα παιδιά τον δημιούργησαν και τον τοποθέτησαν δίπλα στο κοριτσάκι με τα σπύρτα σε ρόλο γιατρού-σωτήρα και αργότερα συζύγου. Επομένως, η αρσενική παρουσία στο παραμύθι παραμένει δυναμική και απαραίτητη μέσα από τα μάτια των παιδιών. Άλλωστε δεν είναι τυχαίο που στην «Κοκκινοσκουφίτσα» όλα τα αγόρια ταυτίστηκαν με τον ρόλο του κυνηγού-προτύπου που κατατροπώνει και τον λύκο, όπως και στα υπόλοιπα παραμύθια άλλωστε.

- Ο ρόλος της γυναίκας: Η θέση και ο ρόλος της γυναίκας στα παραμύθια είναι ένα θέμα πολυσυζητημένο. Το στερεότυπο της αδύναμης, αθώας και όμορφης κοπέλας που δεν μπορεί να προστατέψει μόνη της τον εαυτό της δείχνει να είναι σύμφωνο με τις απόψεις των παιδιών όπως αποδείχτηκε. Αυτό δεν αφορά μόνο τις νεαρές γυναίκες αλλά και τις γηραιότερες. Η γιαγιά αποτελεί και αυτή και έναν ήρωα παθητικό στα παραμύθια. Σύμφωνα με τις απόψεις των παιδιών, θεωρείται ότι η θέση της είναι δίπλα στον παππού και η κύρια και ίσως μοναδική ενασχόληση της η φροντίδα της οικογένειας, ειδικότερα των εγγονιών της.

Ο κλασικός γυναικείος ρόλος των ωραίων, παθητικών ηρωίδων έχει αλλάξει στα σύγχρονα παραμύθια. Οι ηρωίδες σκοτώνουν μόνες τους κακούς ή ελευθερώνονται. Πορεύονται μόνες και διαφορετικές μέσα σε έναν κόσμο εχθρικό στο οποίο οι άντρες παρουσιάζονται περισσότερο σαν εμπόδια παρά σαν βοηθοί. Επομένως προβάλλεται ένα τελείως διαφορετικό πρότυπο που αυτοσκοπός της γυναίκας δεν είναι ο γάμος αλλά η αναζήτηση του αληθινού της εαυτού (Αυδίκος, 1996).

- Ο γάμος: Αυτός ο άξονας ίσως να μπορούσε να θεωρηθεί αλληλένδετος με τον ρόλο και την θέση την γυναίκας. Σε όλα τα παραμύθια η ευτυχέστερη κατάληξη είναι ο γάμος «Και ζήσανε αυτοί καλά και εμείς καλύτερα.». Στο

μόνο παραμύθι που διέφερε από τα υπόλοιπα δόθηκε το ίδιο τέλος. Όλα αυτά αποδεικνύουν ότι στα παιδιά αρέσει το ευτυχισμένο τέλος αλλά στην μορφή που το έχουν συνηθίσει στα μέχρι τώρα βιώματα τους στα παραμύθια.. Δεν αρκέστηκαν μόνο στο να γίνει καλά το κοριτσάκι αλλά προστέθηκε ο γάμος ως αναγκαίο στοιχείο για να ολοκληρώσει την ευτυχία της.

Εν κατακλείδι, στην έρευνα αυτή μελετήθηκαν οι απόψεις παιδιών του σήμερα, συγκεκριμένης γεωγραφικής περιοχής και ηλικίας, σχετικά με τις προκαταλήψεις και τα στερεότυπα που εντοπίζονται στα συγκεκριμένα παραμύθια. Στόχος της δεν ήταν η κριτική αυτών των απόψεων αλλά ο εντοπισμός και η καταγραφή τους είτε αυτό περιλαμβάνει ζωγραφική είτε προφορικό λόγο. Μελλοντικά ίσως θα μπορούσε να ερευνηθεί το αν είναι απαραίτητο να ανατραπούν αυτές οι στερεοτυπικές αντιλήψεις αλλά και ο τρόπος που θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί αυτό.

Βιβλιογραφία

- Αζίζι-Καλατζή, Α., Ζώνιου-Σιδέρη, Α., & Βλάχου, Α. (2011). *Προκαταλήψεις και στερεότυπα- Δημιουργία και αντιμετώπιση* (3η Έκδοση εκδ.). Αθήνα: Ίδρυμα Νεολαίας και Δια Βίου Μάθησης.
- Αναγνωστόπουλος, Β. (2001). *Ιδεολογία και Παιδική Λογοτεχνία*. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Αναγνωστόπουλος, Β. (1997). *Τέχνη και Τεχνική του Παραμυθιού* (4η Έκδοση εκδ.). Αθήνα: Καστανιώτη.
- Αναγνωστόπουλος, Β., & Δελώνης, Α. (1984). *Παιδική λογοτεχνία και σχολείο*. Αθήνα: Πατάκης.
- Αυδίκος, Ε. (1996). *Από το Παραμύθι στα Κόμικς Παράδοση και Νεοτερικότητα*. Αθήνα: Οδυσσέας.
- Αυδίκος, Ε. (1997). *Το Λαϊκό παραμύθι Θεωρητικές Προσεγγίσεις* (2η Έκδοση εκδ.). Οδυσσέας.
- Δραγώνα, Θ. (2004). *Στερεότυπα και προκαταλήψεις. Στο Κλειδιά και Αντικλειδιά*. Αθήνα: ΥΠΕΠΘ. Ανάκτηση από:
<http://kleidiakaiantikleidia.net/book32/book32.pdf>
- Ζαν, Ζ. (1996). *Η δύναμη των παραμυθιών*. (Μ. Τζαφεροπούλου, Μεταφρ.) Αθήνα: Καστανιώτη.
- Κανατσούλη, Μ. (2003). *Εισαγωγή στην Θεωρία και Κριτική της Παιδικής Λογοτεχνίας*. Θεσσαλονίκη: University studio press.
- Καραντά, Π., & Φιλίππου, Δ. (2010). *Ιστορίες για να ονειρεύεσαι... Παιχνίδια για να μεγαλώνεις...* (2η εκδ.). Αθήνα: Καστανιώτη.
- Ντούλια, Α. (2010). ΕΛΛ.Ι.Ε.Π.Ε.Κ. Ανάκτηση από
http://www.elliepek.gr/documents/5o_synedrio_eisigiseis/Ntoulia_Athina.pdf
- Παπαντωνάκης, Γ. (2003). *Εισαγωγή στην Παιδική Λογοτεχνία Θεωρία και Πράξη*. Σημειώσεις Μαθήματος: Παν. Αιγαίου.
- Σπυροπούλου, Ζ. (1999). *Μύθοι περί Φυτών*. Αθήνα: Ελληνικά γράμματα.

